

MAŽASIS ŽIDINYS¹

1946 m.

Rugpiūčio-Rugsėjo mėn.

Nr. 9

MASĖS ŽENKLE

1. Nauja diplomatijos forma.

Gailėsime ar nesigailėsime, bet revoliucijos apraiškų neišvengia nė diplomatija. Svečių "Stockholms Tidningen" korespondentas, aprašinėdamas Paryžiaus konferencijas, su ilgesiu primena spindintį 1815 metų Vienos kongresą, kuriame bendra diplomatinė prancūzų kalba simboliškai pabrėžė jo dalyvių kultūros bendrumą, o rupestingai išlaikomos manieros aplygindavo interesų skirtumus ir grakščiu draugišnio sąmojaus žaismu pridengdavo užkulisių intrigy painiavas. Nun kurtuazinių formų meisterius Talleyrandą ir Metternichą pakeitė tamsios revoliucinės praeities iškilėlis Molotovas ir stataus žodžio proletaras Bevinas. Tietoj parinktų mandagumų trykstančių frazių Luksemburgo rumuose skamba aštrus kaltinimai ir brutalus atsikirtimai. Ko Vienos kongreso diplomatai vengdavo kaip nuodėmės prieš rumų papročius, Paryžiaus konferencijos derybininkai nebenori laikyti nusižengimu jų pačių ad hoc subartai procedurai.

"Susitarimai turi būti vieši ir viešai pasiekti" - šis prezidento Wilsono dar praėtų Versalio derybų laikais paskelbtas principas pradėjo diplomatijos sudemokratinimo gaidynę. Jis negrįžtamai užtrenkė duris į praeitį, kada diplomatijos paslaptys buvo išimtinė karališkųjų rumų ir aristokratijos elito privilegija: diplomatai pradėjo jaustis esą reikalingi nebe vien tik savo sverienų pasitikėjimo, bet ir viešosios opinijos pritarimo. Ligi paskutiniojo karo tą opinią apspresdavo buržuazinė visuomenė; diplomatija savaimė orientuodavosi pagal jos institucijų interesus. Bet ligi šių dienų santykiai dar pakitęjo. Diplomatai pamažėle nueina nuo žaliojo uždarų derybų stalo ir pradeda kopti į viešų konferencijų tribunas, kad jų balsą galėtų sekti ir išgirsti naujasis suverenas - masės. Milijonai gali per radiją klausytis Saugumo Tarybos posėdžių, o tulas Paryžiaus konferencijos diplomatas jaudinasi kaip jaunutis mokinys, kai foto reporterių, korespondentų ir kino operatorių batalijonas į jį taiko kameras, jo garbei spregdina magnezijos kapsules ir ant jo galvos galandą jokios diskrecijos ir gailėsio nepripažįstančius pieštukus. Elegantiškas salioninis sąmojus čia pradingtų vertėjų mikiojime. Retas skanėstas tėra ir status Bevino humoras. Dažnas komunistinės mokyklos diplomatas susigundo demagoginiais triukais, o rugpiūčio 30 d. Molotovas su Višinskiu tiesiog berniška kaukimo sutartine nuvižo nuo tribunos britų delegatą Alexanderį. Visi kaip išmanydami stengiasi įsitiekti masėms - vieni tauriomis bendrojo gėrio intencijomis, kiti užkulisiniais totalistinio apvaldymo sumetimais.

2. Per žaliąją stalą į mases.

Laimėti dar palaidas ir dėl to "laisvas" masės yra pirmutinis šio meto didžiųjų varžybininkų - Sov. Sąjungos ir anglosaksinių galybių - taikins. Per jį ketinama prieiti prie didžiojo tikslo: pasau-lio apvaldymo.

Ne Bevinui ir Byrnes įtikinti kalbėjo Molotovas Paryžiuje apie politinę Vokietijos vienybę, bet nacionalistinių vokiečių tautos masių simpatijoms laimėti. Ne dėl objektyvinės proletariato gerovės prancūzų komunistai kabinete siūlo neįmanomus socialinius projektus, bet savo rinkiminėms pozicijoms sustiprinti. Ne vien teorinis klasės solidarumas britų darbiečius pastumdėjo aktینگai ramstyti vokiečių socialdemokratų

ir prancuzy socialistus, bet gyvas reikalaus gelbėti demokratinį Vakarų Europos likutį nuo išmoningos komunizmo infiltracijos. Nuo vokiečių masių ir prancuzy proletariato apsisprendimo priklausys vakarietišinės demokratijos ateitis mūsų kontinente ir Britų Imperijos likimas.

Bet, entre vertus, Europos likimas pereis nuo Britų Imperijos patvarumo ir tuo patim nuo D. Britenijos atsparumo. Ilonyčiai visio nervai britų metropoliją tejungia su jų imperijos pozicijomis Viduriniuose Rytuose, Indijoje ir Pacifiko regionuose. SS diplomacija išulčiai taikstosi sukarpyti tuos nervus, o pagvūdinė komunizmo infiltracija revoliucine šimtamilijonines britiškojo Oriento mases ir tolydyčio rengia dirvą visuotiniam jėgų santykio perversmui milžiniškame Azijos erdvės ir tautų komplekse.

3. SS pastangos Rytų mases revoliucinti.

"Būdinga, kad kai kuriuose Jungtinių Tautų organuose mažųjų tautų teises dažniausiai pasišauna ginti atstovai tų tautų, kurios pačios labiausiai mažųjų tautų teises ignoruoja. Šimtai milijonų žmonių, gyvenančiųjų tųjų tautų valdomose teritorijose, neturi net pačių elementariusių žmogaus teisių ir gyvena sąlygose, kurios nesuderinamos su asmens vertingumu. Bet tatai nutylima. Tokia padėtis laikoma normalia, ir manoma, kad tie žmonės turi teisę nužemintai sutikti su tokiomis sąlygomis vien dėl to, kad jos jau buvo prieš šimtą, du, tris šimtus metų".

Tegalėtume pritarti šitai pastabai, jeigu nežinotume, kad tai yra ciniške veidmainingė, nes jos autorius yra ne kas kitas kaip SS atstovas prie JTO Gromyko. Bet ar tokie pareiškimai neelektrizuoja masių, kurios badoja gėmto turtais pertekusiųose kraštuose, kurios kenčia vergo butį žemės ūkio srityse ir kurias svietimas kapitalas išnaudoja pramonėje ir prekyboje? O su niuansiniais skirtumais šitai yra visuose Vidur. Rytuose nuo Egipto ligi Irano, Indijoje ir Kinijoje. Štai kodėl Stalinas yra populiariausias žmogus Beirute ir Damake; jame sukeltos smulkiojo Syrijos ir Libano žmogelio viltys. Per paskutinįjį pusmetį galvališkai ugtelėjo profesinių sąjungų sąjudis visuose Vidur. Rytų kraštuose; jam vadovauja žmonės, sedėję britų ir prancuzy kalėjiimuose ir išėję Mskvos agitatorių mokyklas, ir jas remia veiklios sovietų pasiuntinybės Kaire, Damaske ir Bagdade; Irake sparčiai plečiamas politinis-socialinis sąjudis, giminingas reudonajai persų Tudeh partijai, dėl kurios revoliucinio veiklumo negali ramiai miegoti ne tik Britų - Irano naftos bendrovės magnatai, bet ir Londono užsienių reikalų ministerija. Sovietų propagandos žodžio kaskad su didesniu entuziazmu klauso opozicinė Wafdo partija Egipte ir jaunųjų arabų samburiai visuose arabų kraštuose, vildamiesi su jų pagalba realizuosią teutinius, socialinius ir religinius stėkimus. Britų diplomatiniai ir publicistiniai stebėtojai aliarmišškai šaukia, kad tasai Vidur. Rytų masių sąjudis rengia greitą galą britų įtakai tuose regionuose ir kasą duobę Britų Imperijai laidoti.

Atbundenčios indų masės dar nesugieda tarp savęs ir dar nežiūri pozityvaus kelio savo energijai nukreipti, bet yra vieningos savo neapykanta britams ir jau pakenkamai pajėgios revoliuciniam chaosui sukelti. Kongreso partijos lyderis Pandit Nehru yra pakenkamai apdairus, kad išpėtų savo tautiečius, jog sovietinio dominavimo alternatyva negesesnė už britų viešpatavimą, tačiau revoliucijos galvas ir jame toks stiprus, kad jis drįsta skelbti ateinant visuotinio Azijos tautų sukilimo metą. Nehru ir jo partija yra Azijos tautų susivienijimo čempionai, ir tam reikalui ateinančių metų pradžioje New Dehli šaukiamas Azijos tautų atstovų kongresas gali būti kapitelinis įvykis naujojoje pasaulio istorijoje. Nereikia užmiršti, kad pagal tą patį siu-

lą rikiuojasi Indonezijos sukilimas ir Indokinijos neramumai. Tų Bruzdėjimų, lygiai kaip ir rusenančio Filipinų pilietinio karo židinyje gludi komunistinio kurstymo pėdas. Negalima išleisti iš akių ir tos aplinkybės, kad pilietinis Kinijos karas nėra vien JAV ir SS imperializmo grumtinės. Tragingiausia yra tai, kad kinų komunistų sąjūdis neišvaiduojamai skurstančių tos tautos masių akyse atstovauja socialinei pažangai ir kovai prieš svetimąjį kapitalą bei savųjų feodaly reškoją.

Socialiniai, tautiniai, religiniai Azijos masių lukesčiai tuo tarpu dar tik palaiddai teišreiškia vietiniais sumaišiais ir bruzdėjimais. Bet yra centrinė, kurios budri akis juos seka ir paakina. Kol kas dar skyrium egzaltuojami žydai Palestinoje, išnaudojamos tautinės arabų aspiracijos Vidur. Rytuose, žvejojamos musulmonų simpatijos islamo pasaulyje, paremiamos indų ir indonezų politinio nepriklausomumo pastangos. Bet toji centrinė nebejotina kruopščiai rengiausi tam gel jėu ir nebetolimes momentui, kada bus duotas daugiui neregimas ženklas visuotiniam "prekeikimu pažymėtosios" milijardinės aziatų masės sukilimui. Tai "paskutinei ir lemiamai kovai" nervingai rengiamas ir Europos proletarijatas, ir tik šitame grandioziniame fone ryškėja visos nūdienės Europos socializmo dramos didumas.

4. Britų pastangos imperijos masėms evoliucinti.

Tik šitame fone ryškėja ir visas darbietiniam britų socializmui tenkančios naštos ir atsakingumo svoris.

Meskvos apsaukiami fašistais ir reacionieriais, britų darbiečiai ne galvotrukčiais, bet metodiškai vykdo taikingą revoliuciją. Jį blenkesnė už kruvinąją, nes ji neužsimoja be atodairos sugriauti senojo pasaulio, bet senosios tvarkos smegenis pakinko naujam kurti. Užtat ji pozityvesnė, nes naujajai kurybai neukvoja pagrindinių demokratijos leisvių.

Darbiečiai pradėjo ir britų užsienių politikos revoliuciją. Pirmasis dokumentas, kurį Bevinas pateikė kabinetui, buvo memorandumas dėl Vidur. Rytų padėties. Jis primygdamas siūlė vyriausybei atsisakyti tradicinės politikos - kontroliuoti tuos kraštus per pusiau feodaličius jų valdovus, ir pirso kelti tų kraštų masių gyvenimo lygį, vykdamant pietaus masto viešosios gerovės įrengimų planą. Bevinui ne tik kaip socialistui, bet ir kaip anglui teko kietai susigrumti su kapitalistinėmis savo krašto institucijomis. Vieno amerikiečių žurnalisto liudijimu, Bevinas įniršęs tik į gebalus nesudraskė Britų - Irano naftos bendrovės direktorių, kurie nepaklausė jo įsakaus paterimo pakelti skurdų darbininkų atlyginimą ir tuo būdu davė formalų socialinių motyvų politiniam streikui pietų Irano naftos rafinerijose.

Tai socialinė medalio pusė. Politinėje plokštumoje revoliucinis buvo Attlee vyriausybės apsisprendimas galutinai pasitraukti iš Egipto ir duoti pilną nepriklausomybę Indijai. Konservatorių opozicija už tai darbiečius smerkė Gladstone, Džesraelio ir kitų didžiųjų imperijos kūrėjų vardų; bet tasai naujojo laiko padiktuotas sprendimas buvo daugiau angliškas kaip darbietinis. Gausaus patyrimo išmokytai galvoti plėčiomis erdvės, laiko ir politinių idėjų kategorijomis, britai į tą sprendimą žiūri kaip į neišvengiamą tarpinį politinį naujosios gėdynės evoliucijoje, - dar daugiau: kaip į būdą apvaldyti šių dienų gaivališką vyksmą Britenijos ir vakarietiškos demokratijos labui. Britai tiki, kad saugumo sumetimais ir bendros kultūrinės tradicijos nepriklausomuosius Egipto ir Indijos pastūmės pasilikti Britų Commonwealth'e - britiškajoj tautų šeimoj, kaip joje ištikimai dalyvauja laisvosios Australija, Pietų Afrika ir Kanada. "Aš tikiu, rašo buvęs Indijos reikalams ministeris Amery, kad Britų Commonwealth'as yra vienietinis pasaulyje eksperimentas, kurį vykdo tautos, siekian-

šios politinio veikimo vienybės esminėse srityse, neaukodamos savo tautinio savitumo ir neatsisakydamos nė vieno savo tautinės būties aspekto. Mes siekiame vienybės, pagrįstos ne vienos valstybės vyravimu, bet bendrais idealais ir tarpusaviu lojalumu. "Turim pripažinti, kad šioji sistema lojaliu britų Commonwealth'o nariu padarė Pietų Afrikos Uniją, Paul Krügerio laikais buvusią aršiansią D. Britanijos priešą. Ogi Australijos delegatas Paryžiaus konferencijoje Dr. Evatt yra pasigėrėtinai mažųjų tautų laisvės ir žmogaus teisių gynimo ryte-ris.

Tiesa, Britų Imperijos tikrovė nėra tokia žavi, kaip kad idealinė jų Commonwealth'o schema, bet šaip ar taip D. Britanija yra pirmoji ir paskutinė demokratijos atrema Europoje. Ir todėl Britų Imperijos galybės ir vienybės išlaikymas yra visų laisvės trokštančių Europos tautų linkėjimas.

5. Sprendžiamas masės vaidmuo gyvybinių interesų susidurime.

Chrystopher Buckley, "Daily Telegraph" specialus koresponden-tas Rytų Europoje, rašo, jog "deugybė žmonių tarp Baltijos ir Viduržemio jūros tiki, kad D. Britanija galėtų panaudoti savo galingą įtaką elementariausioms žmogaus teisėms išlaikyti, tarp kurių pačios svarbiosios yra žodžio laisvė ir laisvė nuo savivališko suėmimo".

Gerai numanome, kad nei D. Britanija, nei JAV nesipuls į atominę avantiūrą vien toms "elementariausioms žmogaus teisėms" apginti. Pavergtosios Rytų Europos tautos išgėnėdavo savo įtaką D. Britanija tapenudus tada, kai ją daryti tai privers pats sovietinis jos kontra-gentas. Tas metas bus atėjęs, kai SS režisuojaamoji Britų Imperijos griovimo jau nebebus galima sulaukyti preventyvinėmis socialinių bei politinių reformų priemonėmis, bet kai gelutinio pasaulinių jėgų santvyko klausimas turės būti sprendžiamas karine korta. Tada kritinis metas automatiškai apspręs ir JAV laikysena, nes JAV ir Britų Imperijos likimas sovietinės grėsmės akivaizdoje yra orga-niškai susuęs.

Kelendorę to kritinio meto datą vergiai ar gali pramatyti ir pačios didžiųjų sostinių kanceliarijos, nes į azartinį tarptautinės politikos žaidimą yra įtrauktas naujas gaivalingas ir todėl neapskaičiuojamas veiksnys - masės. Tačiau tos naujos jėgos, lygintinos su atominė jėga, įsijungimas į pasaulinį vėksmą patikina, kad fatališkoji eksplozija neišvengiama.

Didžiųjų valstybių vyru diplomatiniai manevrai tariamai taikai gelbėti primena ant naujo konflikto meškerės užsikabinusią žuvelę, desperatiškai spurdėnįjį drūmstame tarptautinės politikos vandenyje. Įelektrinę pasaulio opinią Paryžiaus konferencijos debatais, jie vėl vaizduoja iešką eiskumo uždaruose keturių didžiųjų pasitarimuose. Tačiau lūpmis aptardami ginčijamuosius taikos sutarčių punktus, mintimis jie kertkartėmis žvilgčioja į besikaitaliojančią masių nusiteikimo barometrą, kuris registruoja sindikatų, profsąjungų, socialistinių internacionalų ir kitokių sąjungų bei partijų mane-vrus, įvairių nacio-nalizmų reakcijas ir neregimai rusenantią revoliucinį masių rūgimą. Prieš tą naują neišskeitomo veido suveroną keturi didieji tėra mažytės marijonetės, nes jiems tuščiai postringaujant apie pastovią taiką masės neregima ranka rešo pasaulio likimo Mane Tekel. Nebuvo neteisus prencuzy filosofas ir rašytojas François Mariac, tardamas, kad burtas jau yra mėsas - pasaulis mintimi jau yra papildęs karo nuodėmę - peccavit cogitatione. Klausimas tik, ar jis bent minty yra apsisprendęs pasirinkti naujų idėjų kelią, kuris iš dabartinio cinizmo, hipokri-zijos ir oportunizmo per laukiamuosius sukrėtimus išvestų pasaulį į tikrosios demokratijos ateitį.

LIETUVOS BYLOS KRONIKA

Kovoje dėl Lietuvos agresinę iniciatyvą tebeturi savo rankose SS. Jos politiniai siekimai Lietuvos atžvilgiu yra aiškūs ir pastovūs: palenkti sau viešąją opiniją, išgauti Lietuvos aneksavimo pripažinimą, sulikviduoti Lietuvos gyventojus ir nutildyti visus, kurie kelia protestą prieš smurtą, pačią Lietuvos žemę kolonizuoti rusais, mongolais... Tai pasiekus, Lietuva bus galutinai įjungta į SS. Iš čia trys barai, kuriuose reiškiasi SS ofenzyva: propaganda, diplomatija ir žmonių eks-terminacija bei krašto kolonizacija. Pasisekimas viename bara labai priklauso nuo kito. Laimėjus viešąją opiniją, lengviau laimėti diplomatinį pripažinimą; išnaikinus gyventojus, lengviau bus susikalbėti su diplomatais, nes nebus ginčui objekto; sulikvidavus tremtinius, ne- bebus kas kursto viešąją opiniją. Dėl to agresingi sovietai yra visuo- se baruose iš karto.

- M i n i s t e r i ų e p i z o d a s. Paskutinis propagandinis ir diplomatinis SS triukas - tariamieji Baltijos ministeriai Paryžiaus konferencijoje. Nors Ratomskis ir jo kolegos Valeskain ir Kruus tėra bendrosios sovietinės delegacijos nariai, bet sovietai pasistengė pas- kelbti viešojoje opinijoje: taikos konferencijoje dalyvauja Baltijos sovietinių respublikų ministeriai. Tais tituluais jie buvo įrašyti net į oficialų konferencijos dalyvių sąrašą. Tikslas aiškus - pasta- tyti anglosaksus prieš įvykusi faktą ir laimėti įėjimą ne de jure, tai de facto aneksijos pripažinimą. SS spekuliuo anglosaksų įprastine oficialiąja tyla, jų nenoru nei pripažinti, nei pykdyti sąjungininkę. D. Britanija, turėdama dangal politinių sunkumų, pasirūžusi ir toliau tylėti. Jos tylą sovietai norės aiškintis jei ne kaip aiškų "taip", tai bent kaip galvos palenkimą. JAV gali leisviau ir savarankiškiau disponuoti savo nuomonėmis. Ypačiai, kad JAV visuomenės opinijoje Bal- tijos valstybės išduoti nėra populiariai. Ir šiuo "ministerių atveju po lietuviškų įstaigų tam tikrų žygių Byrnes įsikišimu buvo pataisytas konferencijos delegatų sąrašas: visiems, išskyrus delegacijų pirmininkus, dalyviams titulai nubraukti. Tuo keliu buvo apeita SS provokacija ir išvengta socialistinių ministerių pripažinimo, nors jie apskritai ir nieku nesireiškia. Tačiau viešai ir šiuo atveju nebuvo demantuota. Tai- gi propagandoje sovietų šis tas pasiekta.

- B y r n e s d o k u m e n t a i. Vengdamas viešų pareiškimų Byrnes nesibaido aiškiai pasisakyti nėviešai, nors ir oficialiai. Bū- dingas yra jo pareiškimas Anglijos teismui byloje Estijos laivų savi- ninkų su SS dėl laivų priklausomybės. D. Britanijos teismas paklausė Byrnes kaip liudytoją byloje paaiškinti: 1) ar JAV pripažįsta Estijos įjungimą į SS; 2) ar JAV pripažįsta dabartinį Estijos režimą; 3) ar JAV laiko teisėtus sovietinės Estijos nacionalizacijos dekretus. Byrnes teismui atėkė oficialiais raštais 1946 m. birželio 12 d. Juose rašoma: 1) ...aš liudiju, kad vadinamieji nacionalizacijos įsta- tymai ar dekretai ir bet kurie Estijoje dabar veikiančio režimo aktai JAV vyriausybės nėra pripažinti; 2) aš liudiju, kad Estijos absorbavi- mas į Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungą nėra JAV vyriausybės pripažintas; 3) aš liudiju, kad dabar Estijoje egzistuojąs režimas JAV vyriausybės nėra pripažintas". Kas pasakyta apie Estiją, tinka ir kitom dviem Baltijos respublikom.

JAV nusistatymas, turimomis žiniomis, mūsų atžvilgiu nėra pasi- keitęs. Gal net labiau sustiprėjęs kaip anksčiau kad buvo.

- V a n d e n b e r g o p a r e i š k i m a s. Rugpjūčio 23 d. Amerikos Lietuvos Tarybų prezidentas: Simutis, Grigaitis ir Vaidyta, kalbėjosi su JAV senatorium Vandenbergu, prieš jam išvykstant į taikos konferenciją Paryžiuje. Vandenbergas lietuviams rūpimais klausimais pareiškė suprantą lietuvių nelaimę ir darysias ką galėdamas lie- tuvių tautai gelbėti.

Sovietų užsimojimas aneksuoti Lietuvą, Latviją ir Estiją yra,

jo įsitikinimu, nieku nepateisinama nedorybė ir sutrempimas visų principų, pažymėtų UNO chartoje. Aišku, kad tie rinkimai, kurie buvo praversti Baltijos kraštuose, esąs tik pasityčiojimas iš teutinio apsisprendimo, apie kurį kalbama chartoje.

Vandenberges apgailestavo, kad taip ilgai buvo daromos sovietams visokios nuolaidos. Per trejus su puse metų SS valdžia iš Amerikos ir D. Britanijos gaudavo viską, ko tik norėdavo. Ji taip įpratė elgtis kaip tinkama, kad dabar nenori tikėti, jog nuolaidų laikas praejo. Dėl to iš dalies esanti kalta ir JAV valdžia, kuri kartais pasisako už savo principus, bet pasui ima ir vėl nusileidžia. Karo metu tos nuolaidos būvusios neišvengiamos, nes galėjo būti pavojus, kad Stalinas vėl susidės su Hitleriu, jeigu vak. demokratijos pasipriešins jo reikalavimams. Mes turime įtikinti Molotovą, kad Amerika nuolaidų daugiau nebedarys. Maskva liausis siekusi to, kas jai nepriklauso, kada ji tikrai žinos, jog Amerika mano tai ką ji sako.

Nuskriaustoms tautoms išgirsti geriausia vieta UNO. Kada ateis laikas Lietuvos klausimą joje iškelti, kol kas sunku pasakyti. Pasaulį santykiškai dabar keičiasi. Galime susidurti su visai netikėta padėtimi už kelių savaičių, gali praeiti mėnesiai ir metai. Lietuvos klausimas yra tik dalelė viso pokarinio susitvarkymo problemoje.

Senatorius darė suprasti, kad jisai, nuvykęs į Paryžių, bus visą laiką sągyboje. Jeigu Molotovas panorėtų gauti pripažinimą sovietinėms Baltijos respublikoms, kurių tariamuosius atstovus jis atsivežė į konferenciją, tai jis pagreitintų klausimo iškėlimą. Senatorius griežtai pasipriešintų tokiai Maskvos pretenzijai. O jeigu Rusija to reikalo nekels, tai teks laukti, iki JAV bus pasiruošusios tarti savo žodį. Kilus ginčui didelės moralinės svarbos klausimu Rusija gali turėti ne daugiau kaip šešis balsus prieš 45. Tokiu atveju ir jos veto nieko nereikšėtų.

Vandenbergas yra vienas įtakingiausių senatorių užsienio politikoje, respublikonas.

- T y l o s p r a l a u ž i m a s a r e i l i n ė p r o v o k a o i j a ? Kaip tik ryšium su trijų iš Baltijos kraštų atsiradimu prašėko Baltijos kraštų klausimu prancūzų spauda, kuri ligi šiol buvo itin pilną burną prisigėrusi vandens, kai tik į ją buvo kreipiamasi Lietuvos klausimu. Vienas iš rimčiausių dienraščių "Le Monde" rugp. 25-6 d. įsidėjo straipsnį "Ką reiškia baltų dalyvavimas taikos konferencijoje?" Suminėjęs, kad tarp lo sovietų oficialių delegatų dalyvauja Lietuvos, Latvijos, Estijos užs. reik. ministeriai, laikraštis klausia ir išvedžioja:

"Dėl ko jie pirmu kartą (laikr. pabr.) yra įvesti į tokia tarptautinę didelę konferenciją? Klausimas verta iškelti, nes nieko Maskva nedaro atsitiktinai. SS siekimas aiškus. Ji norėjo patatyti Paryžiuje susirinkusias 21 tautą prieš įvykusį faktą ir jas prispirti pripažinti trijų Baltijos valstybių inkorporavimo į Sov. federaciją faktą, jei ne de jure, tai de facto. Jau tas faktas, kad nė viena valstybė neprotestavo prieš jų dalyvavimą ir prieš jų mandato tikrumą per konferencijos sekretoriatą, yra soviety laimėjimas. Tarptautinė trijų Baltijos valstybių padėtis yra visai savotiška. Ligi šiol jokia didžioji valstybė nėra pripažinusi jų įjungimo į SS ir jų pavertimo "sovietinėms respublikomis", fakto, įvykdyto, kaip žinia, 1940 m. su Hitlerio pritarimu, kaip išdavos garsiojo sovietų - vokiečių pakto 1939 m. rugp. 23 d. arba tiksliau jo slaptų protokolų. Niekas šių rusų žygių nepripažino, bet niekas neišdrįso jiems ir pa-prieštarauti....

D. Britanija ir JAV užmerkė akis. Jos tylomis pripažino fakto padėtį. Vokietijos nugalėjimo išvėkarėse nieko nesakydamos (bet be didelio entuziazmo) jos leido SS atstatyti sovietines Baltijos valstybes,

lyg tai būtų tik paprastas vidaus administracijos klausimas. Taip pat žinia, jos sutiko, kad Baltijos kraštai būtų pažymėti "sovietinių socialistinių respublikų" vardu Nūrnbergo procese..."

Priminęs, kad Londonas nepriklausomų Baltijos valstybių vyriausybų nepripažįsta, o Vašingtone jos pripažįstamos ir teoretiskai veikia, laikraštis teigia:

"Nuo tylaus ir neva gerbingo pripažinimo turės but pereita prie juridinio pripažinimo. Kai kas mano, kad ši problema bus išspręsta, kai bus svarstomas Vokietijos, Lenkijos, SS sienų nustatymas, t.y. kai trys didieji tvarkys klausimus, dėl kurių jie tik laikinai buvo susitarę 1945 m. Potsdame (vekerinės Lenkijos sienos, Ryprusių padalinimas tarp SS ir Lenkijos etc.).

Jau galima kaupti, ar SS tenkinsis šiuo laimėjimu. Ar ji neis to - lietu? Ar ji nereikalaus Estijai, Latvijai, Lietuvai statuto, panašaus kaip Ukrainos ir Gudijos. Saistomos šių pastarųjų respublikų priėmimo į UNO precedentu, kokiais argumentais kitos valstybės galės pasisakyti prieš kandidatūras Baltijos valstybių, kurios turi tokias pat padėtis SS globoje kaip Ukraina ir Gudija? Jei Ukrainos, Gudijos užsireik. ministrai Manuileskis ir Kisieliovas sėdi dabar nepriklausomai nuo Molotovo ir turi balsą tarptautinėse konferencijose, kodėl negalėtų ateiti tokia diena pp Ratomskiui, Valeskaini, Kruus? Aiški SS neada. Ji tikrai disponuotų 6 balsais UNO pilnatyje, ir prie šių šešių sovietinių balsų lemiamą valandą, kaip matyt iš Luksemburgo konferencijos, prisidėtų dar trys balsai: Lenkijos, Čekoslovakijos, Jugoslavijos. Prosovietinis blokas (nebutų galima kalbėti apie slavų bloką) turėtų stipresnę rolę nei dabar naujoje tautų bendruomenėje. Tai tolimesios perspektyvos, sekysit. Gali būti, bet jau reikia jas atskleisti. Gerai žinia, kad SS po pergalės labai jaučia savo galybę ir siekia be atvengos didinti savo satelitų skaičių, kad lengviau nugalėtų pasaulį anglosekų įtaką."

Šitame streipsnyje atitaisyti reikia du dalykus: pažymint, kad JAV aiškiai yra pasisakiusios prieš sovietų agresiją Baltijos krašty atžvilgiu; antra, kad Jaksonas, JAV vyř. prokuroras Nūrnbergo procese, yra padaręs rezervą dėl Baltijos valstybių pavadinimo sovietinėmis respublikomis.

"Le Monde" įsidėjo tą pašmę parašytą atitaisymo laišką sykiu su Baltijos krašty viltimi, kad skrieuda joms bus atitaisyta.

Pažymėtina, kad tą pat rugp. 25 d. ir tas pačias mintis, kone tais pačiais žodžiais rešytas Paryžiaus bendradarbio, įsidėjo ir švedų "Svenska Dagbladet". Tik padėjo kitą antraštę: "Pebaltijo valstybių inkorporacija bus greit pripažinta". Ir tai, kas "Le Monde" sakome kaip galimybė, "Sv. Dgbl." jau sakoma kaip beįvyktas faktas: kad neprotestuodamos 21 valstybė dėl inkorporavimo jau ji sankcionavusios; kad UNO posėdyje Maskva pareikalaušianti tyly pripažinimą raversti oficialiu juridiniu pripažinimu... Švediškoji redakcija jau primena š.m. pradžios informacijas: esą jau netrukus oficialiai busias inkorporavimas pripažintas. Tada pasirodė, kad informacija yra kilusi iš rusišky šaltinių. Atrodo ir dabar, kad tiek "Le Monde", tiek "Svenska Dagbladet" gavo abu tą patį tekstą iš kažkieno renky; tik "Le Monde" bendradarbis ji panaudojo taip, kaip reikalai atrodo jo akimis ir laikraštis visai objektyviai leido netikslumus atitaisyti.

Tas pats "Le Monde" jau dažnai įdeda aiškiai sovietams nepalankios informacijos. Toj informacijoj jau dažniau suminimas ir Baltijos krašty vardas: kalbant apie rezistenciją Ukrainoj buvo suminėta, kad ji palaiko ryšį su Lenkijos ir baltų rezistencija; kalbant apie rezistenciją Jugoslavijoje, primenama, kad tokia rezistencija veikia Lenkijoje, Čekoslovakijoje, Baltijos kraštuose. Jei prencuzy spaudoj Lietuvos vardas dar tik pradeda rodytis, tik angly spaudoj nevienas laikraštis kalba apie sunkią padėtį Lietuvoje.

Sitai Lietuvos atgijimo pradžiai viešojoje opinijoje yra dvi priešastys: pasileitę santykiai tarp anglosaksų ir sovietų, sustiprinta atitinkamų įstaigų veikla, duodanti medžiagos apie padėtį. Betgi iš to nereikia daryti per optimistinių, juoba per greitų išvadų.

Lietuvos byla moterų kongrese. Sovietai stengiasi organizuoti savo politiką varyti per įvairius. Sovietų tarptautinius suvėjimus. Tokiam reikalui buvo panaudotas tarptautinis studentų suvežiavimas. Trehoj, moterų sąjungos "Už taiką ir laisvę" kongresas Liuksemburge. Pastarasis dėmesio vertas ypačiai dėl to, kad jame buvo primintos ir Lietuvos reikalas.

Buvo atstovaujamos 22 Europos ir Amerikos valstybės. Dauguma delegacijų - koncentracijos stovyklų dalyvės. Dalyvės pasirodė nevienodo nusistatymo, kai tik buvo pasiūlyta pasmerkti Franko režimas. Pasiūlymų pasipriešinusias Švedijos delegatės, nurodydamos, kad kongresas buvo nutaręs nesikišti į valstybių vidaus reikalus. Tokis pasipriešinimas labai nepatiko rytiniams blokui, kurio toną reprezentavo pirmoji kongreso pirmininkė prancūzė Duchėnė, remiama lenkų, jugoslavų, rusų delegacijų.

Kai buvo iškeltas žmogaus teisių klausimas, švedė p. M. N. O. R. d. i. n. pasakė kalbą, kad ir Baltijos kresų problema dar neišspręsta. Ją visai spontaniškai parėmė Norvegijos atstovė p. Tennenbaum. Ji pareiškė, kad žmogaus teisės turėtų būti pripažintos ne tik Ispanijoje, bet ir Baltijos tautoms. Baltijos kresų priminimas pažadino pirmininkę Duchėnė griebtis metodų, išmėrintų sovietų ir jų simpatikų: ji, pareiškusi esanti užgauta, demonstratyviai išėjo iš salės. Paskui ją ir rytinio bloko delegatės.

- Bet taste! (blogas skonis), - tokie pastaba pabėgėles palydėjo anglė. Ameriėietės laikėsi ramiai, jokio pritarimo demonstrantėms nepa-rodžiusios. Duchėnė ožiavosi į posėdį negrįšianti, bet rytojaus dieną grįžo su visa svite. Užėmusi pirmininkės vietą Duchėnė atsiprasė kongresą ne už tai, kad pati, anot anglės, pasirodė "blogo skonio", bet kad "... dvi delegatės iš mažųjų valstybių išdrįso kalbėti apie tautas, nepatenkintas Rusija..." Išvadinti savo mokytojų pavyzdžiu fašistinėm bestijom nebuvo patogu, nes dar jauname norvegų delegatės veide tebėra raudos, pelnytas koncentracijos stovykloje...

Po šio incidento skirtumas tarp rytų ir vakarų delegacijų dar padidėjo. Dauguma buvo labai prislėgtos, nes kalbėtojos buvo kliudomos pasisakyti, jei jų mintys nepatiko rytų šalininkams.

SS siūnymas prieš lietuvius. I. e. n. k. i. j. o. j. e. Su repatrijuojamais iš Lietuvos lenkais esą išsikėlė ir dalis lietuvių, tikėdamiesi lengvesnio režimo, negu jis yra Lietuvoje. Repatrijuotis ji įkurdinti Rytprusiuose. Sovietai yra priešingi lietuvių repatrijavimui. Jie net doro visos pastangos parsigabenti lietuvių, karo metu atsidurusius Rytprusiuose ar Lenkijoje. Net tuos, kurie yra užsirekę lenkais ir priėmę Lenkijos pilietybę. Sovietai yra pasiryžę lietuvių "repatrijuoti" ten, iš kur nebus girdėti jų balso ir jų pagalbos šaukimo, iš kur jie negalėtų liudyti, kas darosi sovietų okupuotoje Lietuvoje. Sovietų įkvėpta ar įskęta lenkų spauda pradėjo kampaniją prieš repatrijuotus į lenkų administruojamą kraštą lietuvius. Ji puola lietuvius teis pėliais priekaištais, kuriais prieš kiek laiko amerikiečių okupacines administracijas leidžiamoji spauda puolė tremtinius - kad jie yra "šaulisai", nacių taikininkai. Dokumentacijai ir iliustracijai dedam ištraukę. Bydgošėc išėjęs dienraštis "Illustrowany Kurier Polski" š. m. gegužės 24 d. Nr. 138 savo vedamajame "Neprąsty svečiai", tarp kita ko, rašo:

"Atgautose Mozurijos, Vermijos žemėse dar nėra išnykusi bruzdėjimo (smėtk) dvasia, kurios geivintojais tapo tie, kurie turėtų būti mūsų bendrininkais ir draugais. Repatrijacijos keliu šiečia atvyko iš Kauno Lietuvos Vilniaus srities daug žmonių, kurie, nebūdami lenkai,

tačiau panaudodami klastotus dokumentus, tvirtai įsikūrė ir, pasijutę stiprus, pradėjo plėsti savo destruktivinį darbą, organizuotis ir reikštis viešajame gyvenime. Mes juos gerai pažįstame. Juos dar geriau pažįsta tie lenkai, kurie prieš karą ir per karą gyveno Vilniaus krašte ir Lietuvoje.

Apie lietuvų šaulius (szaulisy) pirmą kartą išgirdome Becko vestotės groteskinės propagandos metu prieš prezidento Smetonos Lietuvą. Jau tada pirmą kartą pusiaukarinė Lietuvos šaulių organizacija atvirai pesirodė savo veidą, vesdama aršią antilenkišką propagandą, nekęsdama viso, kas lenkiška bei kas susieta su Lenkija, vykdydama chuliganiskus išisokimus prieš vietinius lenkus. Nors Lietuvai priėmus Becko ultimatumą kiek atslugo tarpusavio santykių įtempimas, tačiau neapykanta augo dienomis. Šauliai savo tikslu matė kovą su lenkybe. Galėtų strodyti, kad kažkokios katastrofos išdavijoje tie žmonės yra išnykę nuo žemės paviršiaus, šaulių organizacija yra nu stojusi pagrindo egzistuoti. Jie solidaravo ukrainiečių šoviniųjų akcijai, vestai pietinėse Lenkijos srityse, ir greitai tapo lietuviškais "benderovcais" ir "bulbowcais". 1941 m. šauliai triumfališkai sveikino vokiečių kariuomenę, subordinavosi vokiečių valdžiai, kad "ponų" tautos globojami su didesne drąsa ir ryžtumu galėtų tęsti savo darbą. Sisteminga ir kasdienė kova, kaip šnipinėdami, įskundinėdami lenkų pagrindžio organizacijas, šauliai tapdavo gėspapartneriais ir, nepaisydami priemonių, vedė neatlaidžią ir kietą kovą. Vokiečiai, pripažinę šaulių nuopelnus, panaudojo juos pagalbinė tarnybai fronte ir užfronėje, ir tuo būdu šauliai įsiriškiavo į asies satelitų eiles. Dar daugiau: tragišomis Varšuvos sukilimo dienomis šaulių gaujos drauge su ukrainiečių daliniais aktingai dalyvavo lenkų ginkluotą sukilimą likviduojant, nežmonišku būdu teriojant Varšuvos gyventojus, juos prievartaudami, plėšdami.

Repatrijacijos aktu grįžę lenkai repatriantai, gyvenę Lietuvos respublikos žemėse, buvo įkurdinti rytiniame ir vakariniame Pamaryje. Šauliai, nuatoję pagrindo po kojomis, prisimetę lenkų piliečiais ir drauge su savo vakardienos aukomis vyko į taa žemes. Pastaruoju metu pastebima jų nauja veikla prieš lenkų gyventojus: šauliai organizuojasi iš naujo ir jungiasi, stodami į fašizmo ir tarptautinės reakcijos eiles. Į panašius pasireiškimus Lenkijos valstybė gali turėti tik vienatinį ir ryžtingą atsakymą: pagrindinai patikrinti tų erčių repatrijantus, išneikinti nusikaltėlišką elementą. Šaulių nusikaltimų sąrašas yra ilgas ir diskredituojąs. Nepriklausomai nuo mūsų jausmų lietuvių tautai, su kuria norėjome ir norime palaikyti geriausius santykius, turime imtis priemonių prieš bruzdėjimo (smėtk) pasireiškimus Varmijos ir Mozurijos žemėse. Lenkų krauju suteptos rankos rankos negali artti ir sėti lenkų žemių. Lenkijoje nėra vietos prieš organizacijoms, kurios, pasinaudodamos nenusistojusia padėtimi, pakerta mūsų autoritetą autochtonų gyventojų ir viso pasaulio akyse ir tęsia savo veiklą, galinčią turėti neapskaičiuojamų pasekmių.

"Benderovcai", "bulbowcai", šauliai, politinių bankrutininkų grupės. neras prieglaudos mūsų žemėje. Juos kaltina lenkų kraujas, Varšuvos, mūsų miestelių ir kaimų griuvėsiai. Sprendimas turi būti trumpas ir ryžtingas.

Taigi vokiečiams 1941. - 4 m. talkino ir lenkus smaugė ir tebesmaugia šaulių organizacija, kurią bolševikai 1940 m. uždarė ir kurios vokiečiai atgaivinti neleido. Bet sovietinis metodas žinomas: leisk melą ko didesnį, nes juo didesnė nesąmonė, juo stipresnį ji darys įspūdį, o antra, meluok svetimomis lūpomis, jei tavomis pasaulis jau netiki.

DEMOKRATIJOS PRINCIPAI

1. Demokrati ja, kaip laimėtoji vertybė

Demokrati ja nėra savaime aiškus ir pačios prigimties žmogui duotas dalykas. Nuolatinės pastangos ją įtvirtinti pasaulio istorijoje ir ykiu nuolatinis atkritimas į totalizmą rodo, kad ji yra labai kilni bei gili ideja, bet kaip tik dėl to reikalaujanti namežo sąmoningumo iš atski ro asmens ir aukštos kultūros iš visos tautos. Nei barbariškas žmogus nei barbariška tauta nėra demokrati ai. Tris kartus demokrati ja šventė savo atsigavimą Europos gyvenime: graikuose, prancuzy revoliucijos metu ir šiandien. Ir visus tris kartus ji atėjo po totalizmo: graikuose po tiranijos, prancuzy revoliucijoje po absoliutizmo, šiandien po diktatūros. Atski roseslys ir net ištisi kontinentai, atrodo, turi pereiti per žmogaus pavergimą ir paniekinimą, kad galėtų demokrati ja suprasti ir paskui vykdyti. Demokrati ja yra pati tobiliausia ir pati aukščiausia valstybinio gyvenimo sąranga. Todėl jai reikia pribrešti. Ir kol tokio pribrendimo nėra, tol demokrati ja yra nuolatos linkeniujama, bet dažnai nesuprantamas svetimžodis.

Šiandien, trečią kartą Europos istorijoje regint demokratinę idėjos atgimimą, atrodo, kad toksai pribrendimas jau turėtų būti pasiektas ir kad demokratiniai principai turėtų būti suprasti pačia giliausia savo esme. Iš tikro, dabar kylančioji demokrati ja jau nebeturi - bent teorijoje - tų nedemokrati nių priemašų, kurios praktiniame gyvenime demokratinę idėją paversdavo tiktai fikcija ir tiktai formalybe. Nors graikai buvo pirmieji demokrati jos kurėjai Europoje ir gal net visame pasaulyje, vis dėlto jų demokrati ja buvo tik d a l i n ė. Demokrati nes laisves ir teises ji pripažino tiktai laisviesiems. Tuo tarpu ištisa masė vad. metekų, helotų ir vergų negalėjo jomis naudotis. Pagrindinis ir principinis visų žmonių lygumas graikų nebuvo suprastas. Šitą senovinę klaidą, krikščionybės paneigtą religijoje, politiniu atžvilgiu pataisė demokrati ja, kilusi po prancuzy revoliucijos. Krikščioniškasis šv. Povilo formulotas dėsni s, kad nėra nei vargo nei laisvojo, nei žydo nei heleno, buvo įimtas ir į valstybinį gyvenimą. Nuo prancuzy revoliucijos Europos demokrati ja pasidarė v i s u o t i n ė, nes savo principais apėmė v i s u s žmones.

Tačiau ji pateko į kitą klaidą, būtent: ji pateko į formalinės daugumos valią. Kad dauguma demokrati jijoje yra sprendžiamasis veiksnys, apie tai mes kalbėsime vėliau. Tačiau pastarojo šimto metų demokrati ja į daugumą žiūrėjo, kaip į absoliutinę savo valdovę, galinčią nuspręsti ir pačios demokrati jos ir jos pagrindinių principų likimą. Šio tarpenio demokrati jijoje dauguma galėjo ne tik tvarkyti jau esantį d e m o k r a t i n i j y gyvenimą, bet ir pasirinkti, ar ji nori demokrati jos ar ne, ar ji pripažįsta demokrati nes laisves bei teises mažmai ar ne. Demokrati ja čia virto, kaip nevienas yra pastebėjęs, d a u g u m o s d i k t a t ū r a . Šiandien ir ši pastaroji klaida yra taisoma. Šiandien jau yra suprantama, kad dauguma gali viską, išskyrus vieną dalyką: apsispręsti p r i e š demokrati ją. Daugumai šiandien yra nubrėžiamos sienos, kurių viduje ji yra savarankiška, tačiau kurių peržengti jai nevalia. Šitas sienas jai nubrėžia patys demokratiniai principai. Formalinė demokrati ja dabar virsta realia ir todėl gyvenimiška demokrati ja. Pirmesnioji demokrati ja buvo p a š a l i n a m a . Ji negalėjo apsiginti nuo ją pačių ardančiųjų veiksmų, nes ji buvo pastatyta ant abstrakčiai formalaus pagrindo. Dabartinė demokrati ja darosi p a s t o v i n e s

4/ Totalizmo vardu čia bus vadinamos visos tos valstybinės formos, kuriose yra paneigiami pagrindiniai demokratiniai principai, vistic ar jos būtų monarchinės, ar diktaturinės, ar respublikoniškos. Totalizmas, kaip ir demokrati ja, yra daugiau dvasia, negu forma ir raidė.

ji neleidiu niekam - net ir daugumai - kėsintis prieš ją pačią. Dabartinė demokratija jau yra ne tik visuotinė, apimanti visus žmones, bet ir pilnutinė, išryškinanti savo principus iki galo.

Pati tad istorinio gyvenimo praktika parodė, kad kulturingos tautos valstybė tegali būti demokratinė, kad civilizacijos išsivystymas nuosekliai žmonių prie demokratijos veda. Musų laikais demokratija yra visuomeninės pažangos laimta vertybė. Todėl šiandien ją išlaikyti ir ginti yra kiekvieno sąmoningo asmens ir kiekvienos kultūringos tautos pagrindinis uždavinys.

Kai pop. Leonas XIII laimino demokratinis darbus ir skelbė, kad "demokratijai priklauso ateitis", jis nujautė demokratinio amžiaus artėjimą ir demokratinės minties pergalę. Šiandien šitas nujautimas jau baigia virsti realybe. Demokratijos pergalė - bent minties srityje - yra visiška. Reikia ją tik įtvirtinti praktikoje.

Vis dėlto praktinis demokratijos vykdymas negali išsiversti be tų teorinių principų, kurie iš demokratijos esmės kyla ir kurie gyvenimo praktikoje demokratinio veikimu yra vykdomi. Štai kodėl šiuo metu, žengiant demokratijai į naują savos istorijos tarpsnį ir artinantis į savo atbaigimą, reikia stabtelėti prie šitų principų, iškelti jų esminę kilmę iš demokratijos ir tą šventą pareigą, kuri yra dedama juos išlaikyti kiekvienam - vistiek, ar tai būtų atskiras asmuo, ar atskira valstybė, ar pagaliau visa žmonija. Demokratija, kaip po ilgų ir sunkių patirčių laimėtoji ir iškovojoji vertybė, negali būti vėl aptemdyta, vėl apnešta totalizmo dulkėmis ir vėl nustumta į barbariską jos supratimą bei pergyvenimą. Principų nušvietimas šiuo metu yra pirmas žingsnis į demokratinį gyvenimą.

2. Asmens pirmenybė.

Pats pagrindinis ir pats esminis demokratijos principas yra asmens pirmavimas. Tuo demokratija ir skiriasi nuo totalizmo, kuris žmogaus asmenį kam nors pavergia ir palenkia: rasei ar klasei, ekonominei bendruomenei ar tautinei, medžiagai ar idėjai. Tuo tarpu demokratija atsisako nuo bet kokio palenkimo. Demokratijoje asmuo yra vyriausias gyvenimo pradas, kuriam tarnauja visas, tačiau kuris pats priemonė niekam netarnauja. Ar tai yra individualizmas? Anaipol! Žinoma, jeigu individualizmą suprasime nelygstamos asmens vertės prasme, tuomet, be abejo, demokratija bus individualizmas, kurį M. Scheleris yra teisingai pavadinęs "Europos magna charta". Tačiau jeigu individualizmą suprasime, kaip atskiro individo savivalę, tuomet demokratija anaipol nebus individualizmas, nes realus asmuo gyvena ir veikia bendruomenėje, kuri sudaro prigimtą ir kultūrinę sąlygą asmeniui išsilaikyti ir išsivystyti. Savivalė kaip tik paneigia šitas sąlygas, panaigdamas tuo pačiu ir patį asmenį, kuris žusta be kitų pagalbos. Bendruomeninėnis žmogaus reikalas yra taip pat lygiai svarbus kaip kad ir asmeninis. Asmens negalima išjungti iš bendruomenės, nepakenkiant jam pačiam. Vis dėlto jokių atvejų žmogus, kaip asmuo, vadinasi, kaip laisvai apsisprendžiantis ir veikiantis butybė, negali būti pajungtas bendruomenei, kaip aukštesniajam tikslui. Bendruomenė yra tik būtina sąlyga veikti ir būti. Kaip sąlyga, ji visados yra žemesnė už asmenį. Ji niekada negali virsti asmens tikslu, o asmuo jai tik tai priemonė. Asmuo yra aukštesnė vertybė už bendruomenę. Jeigu žmogus dažnai daug ką - kartais net savo gyvybę - aukoja bendruomenės labui, tai jis visa tai daro ne atsiakydamas savo asmens, bet tik ji dar labiau pabrėždamas, nes bendruomenei niekada

negalima aukoti specifiskai asmeniniu dalyku, kaip isitikinimai, sazine, tiesa, dorove ir t.t.. Tai, kas bendruomenei yra aukojama, yra asmeniui tiktai periferiniai dalykai, nesudara jo esmes ir neturi rysio su jo gelmėmis, pav., turtas, sveikata, gyvybe, darbas ir t.t. Pats savas, savojo A S, žmogus bendruomenei niekada neaukoja ir negali aukoti. Šitie pavyzdžiai tik dar labiau parodo a n t r i n į bendruomenės pobudį, palyginus ją su asmeniu.

Asmens pirmavimas apima visą gyvenimą su visomis jo sritimis. Kur tik žmogus veikia, kaip asmuo, kaip savarankiškas ir atsakingas A S, ten visur jis turi pirmauti, palyginus jį su jo veikimo objektais. V i s u p i r m a p o l i t i n ė j e s r i t y j e a s m u o t u r i p i r m a u t i p r i e š k o l e k t y v ą. Politinė sritis iš esmės yra bendruomeninė, nes bendruomenė čia yra ne tik veikimo laukas ir sąlyga, bet ir pats veikėjas. Tačiau demokratija kaip tik čia ir pabrėžia asmens pranašumą, apsaugodama jį nuo kolektyvo tiranijos, kuri taip ryški yra totalizme. Vad. tautos, rasės arba klasės, partijos arba luomo valia yra ne kas kita, kaip politinio totalizmo išraiška. Prieš šitą "valią" demokratija pastato laisvą asmens apsisprendimą. Jeigu daugumos nusistatymas, kaip netrukus matysime, demokratijoje virsta sprendžiamuoju veiksmu, tai tik grynai praktiniuose reikaluose, nepažeisdamas nė vienos asmens laisvės ar jo teisės. - S o c i a l i n ė j e s r i t y j e a s m u o t u r i p i r m a u t i p r i e š d a i k t ą. Čia vėl esama ištisos eilės totalizmo formų, kada asmuo yra padaromas arba priemone ekonominiams reikalams ugdyti (kapitalizmas), arba ekonominių reikalių raidos išcava (istorinis materializmas), arba įrankiu valstybės gerovei kurti (aktyvizmas) ir t.t. Prieš visas šitas totalistines formas demokratija iškelia asmenį į pirmą vietą ir daiktą - kapitalo, pinigų ar darbo forma - palenkia žmogaus tarnybai. Nei žmogus pats vienas nei savo santykiuose su kitais demokratijoje daiktui netarnauja. - K u l t u r i n ė j e s r i t y j e a s m u o t u r i p i r m a u t i p r i e š i d ė j ą. Esama ne tik politinio bei socialinio, bet ir ideologinio totalizmo. Noras valstybinėmis priemonėmis savas pažiuras pirmesti kitiems ir tuo pačiu paneigti asmeninį apsisprendimą valstybių istorijoje yra buvęs labai ryškus. Prieš jį kaip tik ir stoja demokratija, reikalaujama, kad idėja tarnautų asmeniui, o ne asmui idėjai; kad idėjos būtų skleidžiamos laisvo apaštalavimo, o ne fizinės, juridinės ar moralinės prievartos keliu.

Norėdami tad išreikšti patį esminį demokratijos principą, galėtume pasakyti: d e m o k r a t i j o s p a g r i n d a s y r a a s m e n s p i r m a v i m a s p r i e š k o l e k t y v ą, p r i e š d a i k t ą i r p r i e š i d ė j ą. Šitai asmens pirmavimas praktikoje kildina tris didžiąsias demokratijas: politinę demokratią, socialinę demokratią ir kultūrinę demokratią.

3. A s m e n s l a i s v ė .

Asmens pirmavimas visose gyvenimo srityse praktiskai gali apsirėikšti tiktai asmens laisve. Todėl a s m e n s l a i s v ė y r a a n t r a s i s p a g r i n d i n i s d e m o k r a t i j o s p r i n c i p a s, kaip pirmojo konkretus įvykdymas valstybės gyvenime. Smunkant demokratijai totalistiniuose kraštuose, nemaža buvo daroma prieštų šitam principui, esą jis skelbiąs anarchiją ir tuo būdu stumiąs valstybę į žlugimą. Priekaištai buvo paremti nesuipratimu ta prasme, kad asmens laisvės principas buvo imamas atsietas nuo jo pilnumos. Demokratija skelbia a s m e n s l a i s v ė, k i e k v i e n o a s m e n s. Demokratinė laisvės esmė yra ta, kad ji yra laisvė ne tik man ar tau, bet laisvė visiems. Jeigu tad aš piktnauduju man teikiama laisvę, kenkdamas kitiems ir tuo būdu juos padarydamas nelaisvus, aš

netenku teisės pats ją naudotis. Mano ar tavo laisvė demokratijoje kyla iš žmogiškosios laisvės pilnumo. Aš esu laisvas tiek, kiek aš pats šioje laisvėje dalyvauju, vadinasi, kiek laisvę visiems aš pripežistu ir vykdu. Ją neigdamas - teorijoje ar praktikoje - aš pasitraukiu iš šitos pilnumo ir tuo pačiu nustoju teisės sau laisvės reikalauti, o demokratija nustoja pareigos man laisvę teikti. Čia ir yra pagrindas, kodėl kito laisvės pažeidimas yra baudžiamas net ir didžiausioje demokratijoje. Čia taip pat yra pagrindas, kodėl šiandien demokratija leidžia visokius samburius, išskyrus tuos, kurie yra nedemokratiniai. Samburis, skelbdamas totalizmą, vadinasi neigdamas asmens laisvę savo programoje, nustoja teisės reikalauti, kad jam būtų leista šią programą statyti visuomenės pasitikėjimo bandymui balsavimo metu ir mėginti ją vykdyti praktikoje, kadangi šitoks vykdymas nešytų kitiems vergiją.

Bendroji asmens laisvė konkrečiame gyvenime reiškiasi visa eile atskirų laisvių, kurios yra vadinamos įvairiais vardais, kuriuos tačiau visos turis esminio ryšio su žmogiškosios asmenybės konkrečiu reiškimusi visuomenės gyvenime. Visų pirma čion priklauso įsitikinimai laisvė, dažnai vadinama dar sąžinės, pažiūrų ar pasaulėžiūros laisve. Įsitikinimai arba pasaulėžiūra yra esminis kiekvieno asmens apsisprendimas bei nusistatymas gyvenimo - jo prasmės ir kilmės - atžvilgiu ir todėl nuo asmens neatskiriamas ir jam nepaneigiamas. Demokratija todėl šią laisvę gina nepaprastai atkakliai, atmesdama bet kokią prievartą įsitikinimų srityje. - Įsitikinimų laisvė savaime patraukia paskui savę žodžio laisvę, nes gyvendamas bendruomenėje žmogus turi galėti savo įsitikinimus ne tik turėti, bet ir juos pareikšti. Totalizmas dažnai šioje srityje parodo farizejišką savo nusistatymą, nes teoretiškai jis įsitikinimų laisvę dažnai leidžia, bet užgina žodžio laisvę, padarydamas žmogų arba nebyliu, arba priverdama jį mechanškai kartoti oficialias pažiūras. - Tačiau asmuo savo įsitikinimus turi galėti ne tik reikšti, bet ir vykdyti. Gyvendamas bendruomenėje, jis šiam reikalui yra reikalingas kitų pagalba, kurie jo įsitikinimams pritaria. Iš čia ir kyla trečia pagrindinė asmens laisvė, būtent, organizavimo laisvė, kurią demokratija taip pat pripažįsta ir gina. Organizavimosi laisvė apima visokeriopą žmogaus susibūrimą tiek politinėje, tiek profesinėje, tiek ekonominėje, tiek kulturinėje, tiek pasaulėžiurinėje srityje.

Visos šitos trys pagrindinės demokratinės asmens laisvės reiškiasi ir politikoje, ir socialiniame gyvenime, ir kulturoje. Tuo būdu antrąją demokratijos principą galima taip formuluoti: asmens laisvė demokratijoje konkrečiai reiškiasi įsitikinimu, žodžio ir organizavimosi laisvėmis politinėje, socialinėje ir kulturinėje srityje.

4. Teisių lygybė.

Prancūzų revoliucijos paskelbtoji lygybės idėja buvo, kaip sakėme, graikiškosios demokratijos pataisymas ta prasme, kad demokratinių laisvių skalė buvo pritaikyta visiems žmonėms, o ne tik tam tikram luomui. Šiandien šitas principas jau yra savaime aiškus ir visose tikrai demokratinėse valstybėse stropiai vykdomas. Jis nėra, kaip kai kas linksta manyti, formalistinė abstrakti idėja, bet logiška išplauka iš žmogiškojo asmens vertingumo. Jeigu demokratija pripažįsta, kad asmuo yra aukščiausia vertybė, savaime ji turi pripažinti, kad asmeniskumo ir tuo pačiu principinio vertingumo atžvilgiu visi žmonės yra lygūs. Teisių ir pareigų lygybė yra tikrai konkreti išraiška šitos išvidinės principinės lygybės. Todėl klaida yra priklašioti demokratijai, esą ji paneigianti konkrečių žmogaus ypatybių - jo gabumų, sveikatos, jėgos - nelygybę. Anaiptol! Ir didžiausias demokratas juk mato, kad

savo fizinėmis, protinėmis ir moralinėmis savybėmis žmonės nėra lygūs. Tačiau šitoji faktinė nelygybė nepanaikina asmens vertingumo, tuo pačiu jo principinio lygumo kitam, ir todėl negali rasti išraiškos teisinėje srityje, suskirstydama žmones į vertingesnius ir nevertingesnius. Teisės demokratijoje kyla iš principų, o ne iš atskiros asmens gyvenimo. Nesveiki, mažiau gabūs, mažiau fiziškai ar protiškai pajėgūs, nesugebą kitiems prilygti apskrumu ir turtingumu yra tokie pat asmenys ir savo esmėje tiek pat vertingi, kaip ir sveiki, kaip ir genijai, kaip ir boksinkai, spekuliantai ar kapitalistai. Todėl jiems visiems demokratija ir laiduoja tas pačias teises.

Vis dėlto teisė kiekvienam į viską dar nesuteikia kiekvienam ir praktiško sugebėjimo viskam. Demokratija, pripažindama, kad kiekvienas pilietis turi tas pačias teises, dar anaipol neskelbia, kad kiekvienas jau ir praktiškai sugeba viską valstybėje dirbti ir visas pareigas eiti. Gyvenimo uždaviniai - politiniai, socialiniai, ekonominiai, kultūriniai - reikalauja tam tikrų gebumų ir tam tikro pasiruošimo, kurio teisės dar neduoda. Šituo tad atžvilgiu naivu būtų priklašioti demokratijai, kad ši neigianti lavinimosi ir kultūrejimo reikalą. Teisių lygybė jo neneigia. Ji tik kiekvienam atidaro kelia net į aukščiausias valstybės gyvenimo funkcijas. Ar kiekvienas konkrečiai sugebės šituo keliu eiti ir kaip toli jis nueis, tai priklausys nuo jo gebumų ir nuo jo pastangų. Bet demokratija leidžia eiti visais keliais visiems, nė vieno neišskirdama. Kad vieni pasiekia viršunes, o kiti sustoja po keletos žingsnių, tai jau yra visos mūsų prigimtys, ne demokratijos kaltė. Demokratija tačiau neuždaro žmogaus jokiam luome, jokioje klasėje, neleisdama jam peržengti jų ribų, kaip kad yra buvę viduriniais amžiais. Demokratija kiekvienam duoda teisę išsivystyti tiek, kiek jis sugeba ir nori. Ji neužsklendžia jo pasilikti tuo, kuo jis yra gimęs. Todėl nors teisių lygybė iš sykiu atrodo labai abstrakti, tačiau tikrumoje ji turi nepaprastos reikšmės praktinei gyvenimo santvarkai, kaip asmeninės iniciatyvos skatintoja ir palaikytoja. Juk jeigu žmogui yra atviri visi keliai, jeigu jis gali pasiekti viską, ką tik pajėgia, savaime aišku, kad mėginimų atsiranda labai daug, iš kurių nemaža dalis baigiasi laimingai. Teisių lygybės principas virsta kultūrinės pažangos varikliu, nes kultūra sėkmingai gali žengti priekį tik ten, kur kiekvienas pagal savo išgales turi atvirą kelią išvystyti savo jėgas iki aukščiausio laipsnio.

PAX SOVIETICA

Savaitraštyje "Life" idėto J.F.Dulles straipsnio santrauka.

John Foster Dulles yra tarptautinės teisės autoritetas. Jis buvo jau Wilsono teisinis patarėjas Versalyje, daugeliui kraštų jis padėjo taisyti finansus, dalyvavo San Francisko konferencijoje, kuri priėmė Jungtinių Tautų chartą, jis buvo Byrnes patarėjas užs. reik. min. konferencijoje Londone, jis buvo JAV delegatas JTO pilnates sesijoje.

1. Sovietinės užsienio politikos pagrindai.

Bet kurios valstybės, taigi ir Sovietų Sąjungos, užsienių politikai pažinti svarbu suvokti tos valstybės vady mintiją ir to mintijimo faktinius pasireiškimus. Sovietų Sąjungos (SS) vadams pasaulis esąs vientisas ir taika esanti nedaloma, tad jie ir užsienio politikai taiko - taika ir saugumas tegalimi tikrai išnaikinus nesovietinio tipo

visuomenę. Tatai, jų manymu, atnešią pasauliui gėrį, nes sovietinė proletariato diktatura, skirta masių gerovei pakelti ir "žmogaus išnaudojimui" galą padaryti, esanti vienintelis idealas. Tatai ir esanti tikroji "demokratija", priešingas politinis galvojimasis ar įsitikinimas yra "fašistinis" arba "nedraugiškas". Sovietų vadai tvirtina, kad jų užsienių politikos siekimas: visur matyti d e m o k r a t i n e s vyriausybės, d r a u g i š k a s sovietų atžvilgiu, ir išnaikinti fašistinį mintijimą. Jeigu mes tai išsąmoninsime, tai bus aišku, kodėl mes, dažnai pritardami sovietų žodžiams, stebimės jų darbais, nesuderinamais su jų pačių žodžiais.

Šitaip suprasta SS politika nėra tolerantiška: ji siekia eliminuoti visa, kas yra esminga laisvajai visuomenei, nes sovietų vadai mano, kad, kol tai nepadaryta, taika esanti pavojuje. Ne sovietinio mintijimo toleravimas jiems yra silpnumas. Višinskis pirmojo JTO pilnatos sesijoje, kalbėdamas apie tremtinius, yra pasakęs: "Mes nenorime prisiimti tolerancijos, ji mums per brangiai kaštavo" ir dėl to, anot jo, labiausiai tamsus ir bejėgis DP sudaro potencialę grėsmę sovietinei taikai, jeigu tasai DP puoselėja mintis, priešingas sovietiniam komunizmui. Sovietų vadai mano, kad tokiai potencialiai grėsmei nušalinti reikia visur turėti vyriausybes, prisiėmusias savo veikimo pagrindan SS politinę filosofiją. Tokios vyriausybės cenzūros ir slaptosios policijos priemonėmis ne sovietškai galvojančių individų eliminuos iš visuomenės. Šitokių vyriausybių talkinama, SS sukurs pasaulyje harmoniją ir politinę ramybę. Tai ir bus p a x s o v i e t i c a .

2. S o v i e t i n ė s u ž s i e n i ų p o l i t i k o s z o n o s .

Sovietų užs. politikos tikslams realizuoti pasaulis yra padalytas į tris zonas:

1. V i d i n ė z o n a - SSSR ir istoriniais, strateginiais ar ideologiniais sumetimais į ją inkorporuotos valstybės.

2. V i d ū r i n ė z o n a - supanti vidinę zoną; ji dar nėra pribrendusi inkorporuoti į SSSR, joje tačiau esama žymios sovietų įtakos.

3. I š o r i n ė z o n a - visas kitas pasaulis.

Vidinė zona savo apimtimi yra plati ir ją sudaro: šiaurinė Suomija, pietinės Suomijos strateginės vietovės ties suomių įlanka ir Baltijos jūra, Estija, Latvija, Lietuva, šiaurinė Rytprusijų dalis, rytinė Lenkijos dalis, rytinė Čekoslovakijos dalis (Karpatai), Ukraina, Rumunijos dalis (Besarabija ir Bukovina), Azijoje: Tanna, Tava, Port Arturo uostas, pietinė Sachalino salos dalis, Kurilų salos. Naivu būtų galvoti, kad SS ekapancija jau yra pasibaigusi. Siekiama iš Turkijos gauti Karso ir Erzerumo provincijas ir į gretimus puslaimtoninius kraštus vidinėje zonoje žiurima kaip į priklausysiančius S.Sąjungai.

Vidurinės zonos kraštai yra ar bent buvo sovietų kariuomenės okupuoti. Tokių kraštų vyriausybės nominaliai budamos nepriklausomos, kai kuriais požiriais yra priverstos savo užsienių politiką, kariuomenę ir, svarbiausia, savo slaptają policiją ir cenzūrą atiduoti į Maskvai klusnių žmonių rankas. Šitokias vyriausybes sovietai vadina "draugiškomis". Į vidurinę zoną įeina: Europoje - Lenkija, rytinė Vokietijos pusė, Čekoslovakija, rytinė Austrija, Vengrija, Rumunija, Bulgarija, Jugoslavija, Albanija; Azijoje - išorinė Mongolija, Mandžūrija (kur SSSR turi teisius Dairene ir į Mandžūrijos geležinkelį), šiaurinė Kinijos dalis, Kinijos provincija Sinkiang. Šią zoną sovietai stengiasi praplėsti ir į ją įjungti Graikiją, Iraną, Turkiją, Kurdistaną, pietinę Korėjos dalį.

Trečioji - išorinė zona yra geografiniu požiūriu pakankamai toli nuo SS kariuomenės, taip kad tiesioginės grėsmės būdu "draugiškos" vyriausybės negali būti sudarytos, ir šiuo atveju imamas įvairių priemonių. Štai, kolonijinėse žemėse (jos sudaro visos išorinės zonos pusę su 750 ml. gyventojų) sovietai skatina nepriklausomybę siekiančius judėjimus ir teikia moralinę paramą, kursto revoliucijas esamoms valdžioms nuversti. Kitur - nepriklausomose valstybėse, kaip Prancūzijoje, steigiamos stiprios komunistų partijos, bendradarbiaujančios su Maskva; kitose valstybėse, kur komunistų nėra gausu, sovietai veikia per mažas, kietai disciplinuotas partijas, siekiančias įtakos blokavimosi būdu su kitomis partijomis.

3. Sovietinės užsienių politikos praktinės priemonės

Sovietai savo tikslų siekia, panaudodami spaudos ir žodžio laisvę: šmeižia sovietinei ideologijai priešingus žmones ar tuos, kurių moralinės ar politinės įtakos prisibijo.

Štai kelios iliustracijos sovietų metodams išorinėje zonoje pavaizduoti:

1. SS trukdo susidaryti vakarų Europos valstybių, betarpiškai esančių už vidurinės zonos ribų, politinei ar ekonominei uniijai. SS siekia tokias valstybes - Prancūziją, Belgiją, Olandiją, D. Britaniją - laikyti išsiskyrusias, nes susivienijusios jos galės ištumti SS įtaką iš Europos vidurinės zonos.

2. Kolonijų gyventojai turi nerealizuotų aspiracijų. Ir šia sovietai skatina jėga siekti to, kas galima būtų taikiu būdu realizuoti. JT pirmoj sesijoje sovietai nenorėjo pripažinti vertingais Asamblėjos žygius perduoti mandatines sritis JT patikėtinių institucijos žiniai. Užs. reik. min. tarybos posėdžiuose Londone ir Paryžiuje sovietai pasipriešino JAV planui perduoti Italijos kolonijas administruoti JT Patikėtinių Tarybai, iki to meto, kol jos taps nepriklausomos.

3. Viduržemio jūros erdvėje (D. Britanijos "gyvybinis kelias" į Indiją ir Rytus) yra sukoncentruota sovietų diplomatinė ir propagandinė veikla ir siekia kontrolės toje erdvėje. Ispanijoje (su Ispanų Marokko) vyksta reikšmingos politinės grumtynės. Didžiųjų valstybių sutarta, kad Franco turi būti nušalintas, tačiau kyla klausimas: kuriuo būdu ir kas bus jo vietoje? D. Britanija ir JAV siekia liberalinio, jokių būdu ne komunistinio įspėdinio. Gi sovietai nebūtų priešingi ir civiliniam karui, kad tik ten komunistai gautų vadovaujamą rolę. Sovietai deda didelių pastangų paimti Prancūzijos užs. politiką savo įtakon ir tuo reikalu Bidault'ui (MRP) darė viliojančių pažadų. Nelabai seniai SS, pati naudodamosi UNRRAs parama, norėdama padidinti jų politinį svorį, per prancūzų komunistus, davė kviečių Prancūzijai. Italijoje komunizmas stengiasi išnaudoti angli-amerikiečių karinės valdžios klaidas. Ir arabų pasauliui sovietai gerinasi, skatina neramumus prancūzų Marokko, Alžyre, Tunise, siekia avantazų iš arabų priešinimosi JAV politikai Palestinoje.

4. Daugelis lotynų Amerikos valstybių turi ekonominių sunkumų, kas teikia progą varyti komunistinę propagandą ir siekti išardyti JAV vykdomą hemisferinę vienybę naujajame pasauly.

5. SS siekia neseniai įsteigtą Pasaulinę profesinių sąjungų federaciją (WFTU) padaryti savo interesų įrankiu.

6. Sovietų varomos šmeižtų kompanijos pavyzdžiu gali būti Meksikos užs. reik. min. E. Padilla atvejis. Jis San Francisco konferencijoje rėmė JAV politiką ir daug prisidėjo prie hemisferinės vienybės. Grįžus jam į Meksiką prasidėjo prieš jį kairiojo sparno spaudos sunki paanija. Jam atsistatydinus, naujasis ministeris C. Najera JT posėdžiuose Londone dažniau balsavo su SS ir prieš JAV ir žinoma, spaudos nebuvo puolamas.

4. Sovietų užsienio politikos talkininkai

Svarbiausias sovietų užs. politikos faktorius yra kariuomenė, kuri demobilizacijos veik. nėra paliesta ir kurios apginklavimas nuolat didinamas, statomas laivynas, tiriami būdai atominiai energijai panaudoti. Diskutuojant taikos sutartis, sovietai griežtai priešinosi tarptautinei priežiūrai. Sovietų politikos gairės nustatomos Maskvos vyrų, kurių dauguma visai nepažįsta užsienio ir jo sąlygų. O tos politikos vykdymas išimtinai Kremliaus priežiūrai: Molotovas ar Vyšinskis dėl kiekvieno jų daromo žingsnio turi klaustis Maskvos.

SS užsienio politika yra pajėgi, nes ji yra natūrali vidaus politikos, nepaklenčiančios kitokio mintijimo, projekcijai. Sovietai nori visame pasaulyje pasiekti to, ką jie terorui ir spaudai yra sukūrę pas save. Ji yra pajėgi dar ir dėl to, kad ji yra revoliucijinė, dinamiška. Dinamiškumas išsivyskina ypač dėl to, kad pasaulyje, kalbant apie ištikimimus bei tvarkymosi būdus, esama vacuumo. Europos kraštai gyvena pokarinės demoralizacijos tarpini, o Azijoje, Afrikoje, Amerikoje visuomeniniai santykiai dar nėra kaip reikiant organizuoti. Kapitalistiniai kraštai išugdė kai kurias blogybes: D. Britanijos ir JAV imperializmas yra lydimi rasinės netolerancijos, be to, nesugebama tvarkyti gamybos ir neišvengiamas nedarbas. Sovietai prieš tai pastato "nepriklausomybės" ir "darbo" šūkius. Na sovietų tvarkomas pasaulis neturi moralinių vadų ir todėl gali būti palanktas naujai pasaulėžiūrai. Pagaliau sovietų užs. politika savo aktingumui gauna paskatų savo pasisekimuose, didinant teritoriją. Vidurinėje zonoje visos vyriausybės sovietams yra klusios, išorinėje - skaitosi su Maskva. Tu laimėjimų aprašyta Maskva yra ištikinusi taikiu būdu įgyvendinsianti pacem sovieticum.

5. Sovietų užsienio politikos trūkumai.

Sovietai vidurinei zonai primeta karo meto sąlygas. Klaidinga būtų manyti, kad tos zonos valstybių vyrai liks ištikimi sovietų tarnai. Kai kur jau matomas atskilimas. Išorinėje zonoje sovietai savo akcijoje remiasi masių nepasitenkinimu, stengdamiesi jį panaudoti esamai socialinei tvarkai nuversti. Bet destruktijos tarpini turi sekti kurybės metas ir kai jis ateis, sovietai praras savo užsienio politikos adeptus. Kitas žymus trūkumas yra "geležinė uždanga". Ji reikalinga SS politinio mintijimo "neklaidybei" išsaugoti. Ji apdraudžia Kremlių nuo gyventojų nepasitenkinimo, kuris galėtų kilti patyrus, jog kitų kraštų darbas žmonės geriau gyvena. Ji pagaliau įgalina sovietinę propagandą būti labiau efektinga. Ilgainiui tačiau tasai barjeras išsunks nepasitikėjimą ir įtarimą sovietų sistemai ne-funkcionuojant taip gerai, jei bijoma netikslinės inspekcijos bei pa-lyginimo.

Sovietai yra negailestingi: tat parodė kitokio galvojimo žmonių naikinimas, gausus "valymai", dažnos politinės žudynės. Milijonai žmonių ieško kelio pabėgti iš SS okupuotų sričių.

6. Sovietų užsienio politika ir demokratines laisvės

Apie politinę programą teisingai spęsti reikia ne pagal jos skelbiamus siekinius, bet pagal metodus, kuriais tie siekiniai vykdomi. Vien tik dėl SS aukų kovojant prieš Vokietiją šiuo tarpu stengiamasi nematyti sovietų armijos, slaptosios policijos (NKVD) ir politikų darbų kaimyninėse valstybėse. Tačiau kai rusų metodai išryškės, jie be abejo sukels milžinišką pasipriešinimą. Austrijoje, Vengrijoje,

kur sovietų metodai spėta pažinti iš pirmųjų šaltinių, komunistų partija rinkimuose smarkiai pralaimėjo. Žymiai didesnis pasipriešinimas kils, kai sovietai vers išsižadėti laisvių. Šalyse, kur asmens laisvės nebuvo išbujojusios, sovietams sekėsi, bet ten, kur tos laisvės išsiskynusios, sovietai tekalba apie laisvę nuo ekonominio skurdo ir tyli apie paglemžtasias politines ir dvasines laisves.

Darbininkų tarpe sovietai yra labiausia atkingi. Socialistinės vyriausybės, kaip darbiečių britų imperijoje (Bevinas D.Britanijoje, Dr.Evattas Australijoje, Frazer N.Zelandijoje), smarkiai reaguoja prieš sovietinę netolerancią. Amerikiečių darbininkų vadai, gerbią laisvę, kovoja prieš komunistų infiltraciją į darbo mases. Kitais žodžiais tariant, tautose, kur laisvė branginama, sovietų programai labiausia priešinamasi, nežiurint į tai, kad vadovaujį asmens patys priklauso proletariatui, kuriam sovietai kaip tik daugiausia žada. Yra tikras dalykas, kad amerikiečiai pažinę sovietų sistemą, atgaivins savo praeities dvasią, garantuodami turimas asmens laisves.

Amerikiečiai turi veikti, turėdami galvoje tai, kad sovietų užsienų politikos programa taikiu būdu įvykdyti neįmanoma.

KOMUNISTŲ INFILTRACIJA Į JAV SINDIKATUS

(Amerikiečio žurnalisto P.G.Clark mintys žurnale "Une semaine dans le monde")

Nuomonei, kad komunizmui nėra vietos anglosaksų kraštuose, ypač JAV, galima priešpastatyti pramatymą: jei demokratų partija nebus ryžtingesnė, jei darbininkų sindikatų vadai tinkamai neįvertins bręstančių įvykių ir jei trečioji partija galutinai susiformuos, tai, nepaėjus nė metams, komunistai kontroliuos politinį ir ukinį JAV gyvenimą. Tai nėra tik išivaizdavimas: komunistai tolydžio ima į savo rankas vadovaujamąsias darbininkų sindikatuose vietas. (Gallupo instituto viešajai nuomonei tirti vertinimu, 27 - 38 % visų sindikatų jau komunistų kontroliuojami).

Butų naryu tuo tarpu manyti, kad komunistų partija jau yra pajėgi rungtis su visais atžvilgiais stipriom respublikonų ir demokratų partijom: jokio komunisto nėra kongrese, nė vienas komunistas nebuvo išrinktas gubernatorium. Paskutiniaisiais metais kompartija buvo visai sunykusi. Jos vadas Earl Browder karo metu rėmė Roosevelto politiką ir buvo "nuklydęs": jis paleido partiją ir jos vietoj įsteigė "politinę komunistų draugiją". Jis buvo apšauktas "eretiku", pašlijusiu į gryniausią anarcho-sindikalizmą ir trockizmą. 1945 m. vasarą jis buvo išmestas iš partijos. Tačiau š.m.pavasariį E.Browder apsilankė Maskvoj, buvo priimtas, jo paties žodžiais, "kaip senas ir ištikimas SS bičiulis". Dabar JAV kompartijos veikimas atkuto ir sustiprėjo. Metų doktrininę kovą, JAV komunistai šoko užimti svarias pozicijas darbininkų sindikatuose. Jų taktika lanksti: diskredituojant nepatinkamus veikėjus visais būdais paremti savo simpatikus, kurie, pasijutę užtenkamai pajėgūs, savo vietas užleis "ištikimiesiems". Šiuo metu New Yorke, Bostono, Chicagos, Los Angeles sindikatų skyriai jau komunistų vadovybėje.

Demokratų partijos šešėlyje komunistai itin atkingi. Bazuodamiesi į kraštutinį kairumą palinkusius darbininkus, jie propaguoja steigti trečiąją JAV partiją. Vašingtone įvykusiame 600 "studijoje" kongrese svarstyta "politinė technika", pagrįsta ortodoksiniu marksizmu. Tai paruošiamieji žygiai naujoms pozicijoms užimti.

Komunistinė akcija yra iššaukusi ir reakciją. Sindikatų sluogsnuose yra pagyvėjusi ir antikomunistinė veikla: viename sindikatų kongrese nutarta atkinti komunistus, varančius politinę propagandą, pašalinti iš vadovybės. Panašus elementas pradėta šalinti ir iš federalinės administracijos. Bet ar tuo bus užkirstas kelias komunistų infiltracijai į JAV sindikatus? Ligšioliniai streikai nebuvo politinio pobūdžio, tačiau ar jų pobudis ilgainiui nepakis?.. (Neabejotina, kad paskutiniuos streikuos dalyvavo ir Maskvos ranka. Red.)

DP PROBLEMAS

S c r e e n i n g a s. Apie tremtinių sijoimą jau nuo praeito pavasario būvę kalbā. Faktinis jo vykdymas pradėtas neseniai. Francūzų zonoje jis, palyginti, švelniai yra praėjęs. Britų zonoje dar tik vie-
noj antrojo tremtinių kolonijoj teįvykdytas. Didėsnio nerimo yra sukė-
lęs amerikiečių zonoje. Tam yra keleriojų priežasčių: vienos eina iš
pačių tremtinių, antrosios - iš screeningo vykdytojų.

Nors screeningo reikalas, net anketų klausimai jau seniai buvo
žinomi, bet nei T.B. vyriausioji vadovybė, nei apylinkių komitetui ne-
pasiropino laiku tremtinius tinkamai instrukuoti. Dėl susiorientavimo
stokos kai kas nukentėjo. Dėl nesusipratimo atsakant klausimus kai kas
prarado DP teises. Gal ir nederėtų daryti taip, kaip kai kuriose sto-
vyklose kai kurie mūsų kaimynai kad daro: atsakymus į screeningo komi-
sijas atsinešdami raštu, bet jų organizacija šiuo atveju yra pamoko-
mas pavyzdys. To rezultatas: jų nukentėjusiųjų procentas perpus mažes-
nis.

Dar daugiau screeningą painioja patys vykdytojai. Nežinia, ar
dėl aiškių instrukcijų stokos, ar dėl kitų sumetimų, screeningo komi-
sijų mastas nustatant DP statusą yra labai nevienodas. Kai kurios komi-
sijos nepripažįsta DP teisių tremtiniams, nurodžiusiems savo pasku-
tinę Lietuvoje darbo vietą Vilniaus krašte (Scheinfeldas), arba dir-
busiems reicho transporto įmonėse (pašte, geležinkeluose) kad iš pa-
prasčiausią fizinį darbą drauge su karo belaisviais ar kitų tautų
prievarta atgabentaisiais darbininkais (Ansachas, Scheinfeldas). Kai
kurios komisijos nepripažįsta DP teisių tremtiniams, nurodžius, kad
Vokietijoje mėnesiui uždirbdavę 200 - 300 RM. (Münchenas, Hanau), taip
pat ir tiems, kurie pasisakė dirbę savo profesijai artimą darbą (Ha-
nau). Bendrose instrukcijose šitie momentai visai nepaminėti. Apskri-
tai nelaikomi DP repatrijantai, amerikiečių zonoje atsiradusieji po
1945m. rugpjūčio 1d., jei atsiradimas neturėjo rimtų motyvų (studijos,
šeimos dalis, tarnyba ir pan.). Bet netik masto nevienodumas daro scree-
ningą neobjektingą ir nuožurių. Procedūros neaiškumas reikalau dar
labiau temo. Komisijos nepripažįntajam DP yra suteikta apeliacijos
teisė. Bet nesant nustatytų per kiek laiką, kuriai įstaigai ir kuriuo
keliu apeliacinis skundas teiktinas, praktiškai toji teisė tėra nudum-
jus. Tik dabar pradėta sudarinėti prie divizijų Karininkų Komisijos
DP apeliacijoms spręsti. Komisijose patariamųjų balsu dalyvauja UNRRA
atstovai. Procedūra: DP skundai įteikiami divizijos štabui per UNRRA.
Skundai blenka Nr. DP/G-1 bus duodami. Prie skundo pridėtinai dokumen-
tinei įrodymai, dokumentų foto kopijos, priešai patvirtinti pareiš-
kimai. Skundėjas-prašytojas komisijoj nedalyvauja. Komisijos spren-
dimas galutinis. Pagaliau, pačių vykdytojų elgesys nevėsdas korektingas.
Vienos komisijos narys net fizinį smurtą pavertto tikrinamajam ir
tik griežtai užsėgavus vietos UNRRA direktoriui nuskaustojo atsi-
prašė (Memmingenas). Vėl kitoj stovykloj komisijos narys taip redaga-
vo klausimus, kad juos atsakyti stačiai reikmanoma. Tik vertėjai užprė-
testavus, toliau tokių absurdiškų klausimų jau nebebuvo. (Augsburgas).

Tiek dėl screeningo procedurinių negerovių, tiek dėl pačių
kriterijų, apsprendžiančių DP statusą, mūsų contrinės institucijos
yra padarę atitinkamų žygių aukščiausiose okupacinės administracijos
instancijose ir JAV sostinėje. Kokios bebūtų jų pastangų išdavos, vie-
nas dalykas nedelsiant atliktinas: sudarytinas s p e c i a l u s
pajėgus organas tremtinių interesams atstovauti ir ginti okupacinės
valdžios įstaigose, o taip pat rupintis užbėgti už akių įvykiams, ku-
rie DP gali dar skaudžiau paliesti, kaip kad dabartinis, screeningas.

P a š a l i n t ų j ų g l o b a. Be abejo, tam tikras pro-
centas pašalintųjų iš DP tikrai nebuvo lietuviško nusistatymo ir jau
skuba aklimatizuotis, neilikaudamies savo naujiems ponams ir teršdami
gimtąjį lizdą. Bet tokių labai nedaug. Didžioji dalis nepripažintųjų

DP yra tikrieusi lietuviai, joki kolaborantai, joki karo nusikaltėliai, bet tik nieku dėtos screeningo aukos. Nors daug kur vokiečių pareigūnai rodo nuosirdaus susirūpinimo ir stengiasi padėti, bet dėl masės pabėgėlių vokiečių iš rytų šis naujasis globotinyjų kontingentas, kurio didžioji dalis ir vokiškai nesusikalba, visais atžvilgiais atsiduria graudžiojo padėtyje. Įkurdinami negyvenamose patalpose, maisto dienai: 100 grm. duonos, ryta "kava", pietums litras putros, vakare - "kava". O nereta dar pradedo naujųjų globėjų pašaipą: "Atsivalgėt UNRROS pyrago, dabar galite ir pabadauti." Darbingieji šokosi ieškoti darbo. Gauna pas ukininkus. Naudos mažai: ukyje valgyt neduoda, reik eiti į artimiausią miestelį valgyklon. Atlygina pusę tiek, kiek vokiečiams (vokiečiui 26 RM. savaitei, buv. DP - 13 RM.). Tokia padėtis stumia į desperaciją. Kai kurie netekusieji DP statuso jau yra atsidūrę pereinamajame rusų legeryje (Ansbaahas). Efektingos savitarpinės pagalbos organizavimas nukentėjusiems dėl screeningo yra labai skubus ir būtinas.

S p a u d i m a s d i d ė j a. Tiek dabartinį screeningą, tiek kitą nepalankią DP atžvilgių akciją vertinant tenka neišleisti iš galvos JTO pilnačiai DP reikalu Višinskio pareiškimą: "Mes nenorim priimti t o l e r a n c i j o s." Šitoji SS netolerancija yra nuolatinė grėsmė viršum DP galvy. Ir toji grėsmė juo realesnė, kad JAV ir D. Britanija dėl savo apesmentų politikos SS atžvilgiu negali nesikaityti su SS nusistatymais ir DP klausimais. Tik šitoj šviesoj galima suprast ir UNRROS konferencijos Ženevoje š. m. rugpj. 16 d. priimtą rezoliuciją, kad reikia "energingai raginti DP grįžti į savo kilimo kraštus, eventualiai mažinti ar nutraukti jiems materialinę paramą, leisti DP kilimo kraštų atstovams lankyti stovyklas, iki š. m. spalio 1 d. atleisti iš pareigų DP palankų stovyklų personalą." Jei rezoliucija kalba bendrybėmis, tai La Guardia jau konkrečiai nurodo, kad iš dabar esančių Vokietijoje 800.000 DP bent 500.000 turi grįžti namo. Grįžimui paskatinti ir paspartinti La Guardia ir bus lankęsis Bielgrade, Varšuvoje, Maskvoje, okupacinės valdžios centruose ir gausesnėse DP kolonijose. Jau ima ryškėti ir praktiškieji rezultatai: Vyr. UNRRA direktorius Europoje gen. Morganas pasitraukė, UNRROS europinio centro DP palankų pareigūnai pakeisti nepalankiais, daugumoj žydais, kitas UNRROS personalas mažinamas ir keičiamas, ligšioliniai londoniškai lenkų ryšio karininkai atleisti, pasiliko tik varšuviniai ryšininkai, maisto davinys vis spaudžiamas, pagaliau, paėmęs žodį DP reikalu gen. Mc. Narney labai aiškiai išpažį tremtinius. Pridėję prie visa to screeningą, kuris spėjama dar nepaskutikis, gauname išpuodžio, kad Višinskio pareikštos netolerancijos spaudimas vis didėja.

E m i g r a c i n i s p s i c h o z a s. Ligšiolinės DP padėties netikrumas, kėlbas, jog kariniai okupacijos organai jau buvę suplanavę DP stovyklas panaikinti ir DP perduoti vokiečiams, tik La Guardia savo intervencija tatau sukludęs, o svarbiausia - noras savomis jėgomis savo gyvenimą kurti ir tvarkyti tremtinius nepaliesunami kamuoja pastovio įsikurdinimo mintimi. Kokios to reikalo realios perspektyvos šiuo metu? Varšuvos vyriausybė grįžtantiems DP žada ir darbą ir laisvę; UNRRA avensu tokiems duoda 2 mėnesių davinį. Vis dėlto dauguma lenkų DP į dabartinę Lenkiją nerizikuos grįžti. Tokius numatyta įkurdinti Pietų Amerikoje. JAV vyriausybė yra pasiūliusi Brazilijai keliolika milijonų dolerių paskolinti priimtiems iš Europos DP įkurdinti. Įkurdinimas turėtų vykti beveik išimtinai žemės ūkyje. Neliečiant klimatinio Brazilijos sąlygų, tik žinant, jog Brazilijoje žemės ūkio darbininko padėtis maždaug to pat lygmens, kaip Lietuvoje kad buvo baudžiavos laikais, galima suprasti reikalus užbėgti tokiam eventualumui už akių. Apsaugoti tremtyje atsidurusių tautos dalį nuo chaotiško išsirstymo po įvairius kontinentus, nuo pajungimo baudžiauninkiškam likimui ir nuo galutinio sunaikinimo yra viena aktualiųjų mūsų dabarties problemų. Reikalo studijos gerokai pasistumdėjusios. Su laiku bus padarytos ir praktiškos išvados. Šiuo metu apie masinį DP iškėlimą netenka galvoti. Iš visa ko atrodo,

žiemose vietoje. Kai kuriose kolonijose besireiškias emigravimo psichozas, nors psichologiškai ir suprantamas, nėra realus ir tesudaro lengvo užderbio mėgėjams progą pasipinigauti. Atsiranda "konsulatai", registracijos biurai, kurie už tam tikrą mokestį "registruoja" ir gražiai pakalba. Jau yra atsitikimų, kad tariamai konsulatui tebuvę paprastos apgavikų inscenizacijos. Taigi reikalingas atsargumas. Kitas reikalas, kai užjurio giminės ar pažįstami rupinasi atsiimti.

Atsiskaitymas ir teroras. Würzburgo stovykloje prieš kurį laiką prie UNRRS direktoriaus durių buvo iškabintas keliolikos pavardžių denunciacinis sąrašas. Po to denuncijuotieji buvo tikrinami. Kai kurie tremtiniai gauna anonyminius ultimatus palikti stovyklą. Pasirodo, yra susidariusi 5 asmenų grupė neva kolaborantams ar karo nusikaltėliams demaskuoti. Kad toks "demaskavimas" visokai atžvilgiais yra pevojingas - abejoti netenka. Kad žmonėms pristinga atsakingumo pajautimo - neretas atsitikimas. Bet užvis blogiau, kad tokios "akcijos" pagrinde paprastai glūdi tos pačios jėgos, dėl kurių mes ir mūsų tauta esame dabartinę padėty. Pėtos bendruomenės uždavinys tokius reiškinius pačioje užuomazgoj užgniaužti.

Teroristai, apie kuriuos rašė "L. 2d." nr., vis dar nelikviduoti. Buvo suimta žydų, rusų, lenkų - viso 8 asmens. Žydas, kuris išaiškino nužudytą pol. valdininko butą, kalėjime nusižudė. Jo lavonas buvo padėtas kapinių koplyčioje, kurioje buvo ir vokiečio karstas. Iš po nekties koplyčioje rastas tik vokiečio lavonas. Žydo lavonas su vokiečio karstu dingo. Nors Bayreuth vokiečių policija drauge su MP reikalą aiškino, bet neišaiškino.

Münchenė neseniai žydai užpuolė buv. vachmistrą Poderį su žmona. Žmonai pasisekė pasprukti, o Poderis buvo labai žiauriai sumuštas ir dabar gali Dachau koncentracijos stovyklos ligoninėje. Jam prietamas žydų žudymas, bet jis esąs visiškai nekaltas ir turįs tam tikrų įrodymų.

Frakfurte atsiradęs iš Lietuvos, prieš karą gyvenęs K. Naumieskyje, žydas Fenkovskis ar Penkinskis teiraujasi apie lietuvius, klausinėja jų adresų, o už kai kurių asmenų nurodymą siūlo atlyginimą.

JAV išėjo lenkų kalba Vilniaus žydo atsiminimai apie Vilniaus, Liublino ir Auschwitzo getho. Vilnius plačiausiai aprašytas. Smarkiai kaltinami lietuviai sargybiniai dėl žiauraus elgesio. (Kaip žinia getho saugojo specialūs SS ir SD daliniai, kuriuose tikrai buvo vokiečių repatrijantų iš Tauragės ir kt. sričių. Tokie gražiai lietuviškai kalba ir savo elgesio per nesusipratimą yra metę dėmę lietuviams. Red.)

Spauda. Wiesbadene pasirodė "Tremtinių žinios". Tai seniai lauktas T.B.Vyr. Komiteto organas. Jis turėtų duoti toną ir sukonsoliduoti visą tremtinių spaudą, kurioje paskutiniu metu ima rodytis negeistių reiškiniai. Prieš kurį laiką UNRRS ir JAV karinių organų iniciatyva buvo sukviešti visų JAV zonoj einančių laikraščių atstovai ir jiems pareikšta, kad ateityje JAV zonoj tegalės eiti ne daugiau kaip 4 laikraščiai - vienas distriktui vienas laikraštis. Patiems laikraščiams buvo pavesta apsispręsti, kurie lieka, kurie turėtų sustoti. Dalyvaujant T.B.Vyr. Komiteto atstovams buvo prieita bendro nusistatymo, kurie laikraščiai, minėtą amerikiečių nusistatymą realizavus, turėtų likti ir tas susitarimas praneštas atitinkamai amerikiečių įstaigai. Tuo nepatenkinta Memmingeno "Mintis" partizaniškai pradėjo deryti žygių toje pačioje įstaigoje savitarpio susitarimui anuliuoti. Tai jokių atžvilgiu netoleruotinas tautinio solidarumo nesilaikymas.

Mums atrodo nepateisinamas ir tarpgrupinę nesantaiką keliančių straipsnių atsiradimas spaudos skiltyse. Ne dabar ir ne čia mes galim sau leisti eitros partinės polemikos liuksusą, juoba viešojoje spaujoje, kuri ligšiol visus apjungė.

Netrukus britų zonoje pasirodys naujas viešas laikraštis. Leidimas jau gautas ir formuojamas redakcijos kolektyvas. Ligšiol britų zona neturėjo nė vieno viešo laikraščio.

A k a d e m i n i ų s t u d i j ų r e i k a l a i. Tremtyje yra didžioji akademinio Lietuvos jaunimo dalis. Nežiūrint labai nepalankių sąlygų su retom išimtim nuo praėity metų rudens ji buvo įsijungusi į studijų darbą. Daug entuziazmo sukėlė susiorganizavimas Pabaltijo universiteto Hamburge. Į jį ir susitelkė didžioji mūsų tremtinių akademikų dalis. Tačiau tremtinių studentų ir profesuros pasiryžimas nesusilaukė reikiamo atgarsio iš globėjų. Moralinė ir materialinė aplinka šitame DP universitete labai slėgianti. Aprūpinimas prastesnis kaip kiekvienojo kitoj DP stovykloj. Susidero įspūdis, kad globėjai, nenorėdami tiesioginiu būdu universiteto likviduoti, stengiasi sudaryti tokias darbo sąlygas, kad jis pats likviduotųsi. Esą britų padėtis universiteto atžvilgiu todėl tokia, kad leisdami jį jie netikėję, kad faktiškai jis susiorganizuotų. Pabaltijo universiteto likimas šiandien juo labiau aktualus, nes pagal Berlyno kontrolės komisijos nutarimą vokiečių universitetuose studijuojančių DP kontingentas sumažintas. Tūbingene iš 270 studijavusių lietuvių tepalikta 140. Be to, studijavimą varžo ir zonų sienos: iš kitų zonų atvykusieji stūdiuoti nelaikomi DP ir negauna UNRRROS globos.

D a n i j o j e DP padėtis paskutiniu metu smarkiai pasunkėjo. Viešai skelbiama, kad tremtiniai gali gauti darbo, o faktiškai jie prievarta atiduodami ukininkams. Pas ukininkus darbo ir gyvenimo sąlygos sunkios. Maisto kortelės nepilnos. O kas mėgina bėgti - rizikuoja būti uždarytas į stovyklą, kur režimas gana sunkus. Apskritai danų nuotaikos tremtiniams nepalankios. Vakarinė Vokietija tūlam Danijos tremtiniui jau virtusi kone "pažadėtąja žeme", tik patekti į ją sunku. Galima spėti, kad danų nuotaikos veikiamos tų pat veiksmų, kurie švedus privertė išduoti baltus karolaisvius.

K u r s t y m a s p r i e š DP. Kad SS rūpi diskredituoti tremtiniai - savaimė aišku. Ji tai daro per alijantų spaudą, per okupacines įstaigas, per UNRRRA, per stundiuosius agentus į DP kolonijas, kad tie nesantaikomis, gandaiis prieš bendruomenės vadovybę, ypač prieš centrinės vadovybes, vogimais, girtavimais, provokaciniais leidiniais prieš sovietus, provokacinėmis "entisovietinėmis" organizacijomis vertyų destruktivią akciją. Bet kad taip nemoksiškai būtų kurstoma per spaudą prieš DP - sunku net ir tikėti. O betgi taip yra. Va, per lenkų spaudą varoma propaganda prieš lietuvius tremtinius tokiomis fantazijoms sykiu puolant anglosaksus:

"Amerikiečių zonoje veikia "Centrinė lietuvių emigrantų taryba", prof. Kundin vadovaujama. Tasai komitetas turi skyrių visuos miestuos ir leidžia 13 laikraščių. "Tautiniam Lietuvių Komitete" su prof. Bilunas priešaky aktingai bendradarbiauja gen. Plechavičius, vokiečių pavedimu 1943 metais sudaręs Lietuvoje vadinamuosius partizanų dalinius, kurie pagarsėjo gausiomis lenkų žudynėmis. Drauge su juo veikia gen. Kubiliunas, vokiečių okupacijos metu buvęs Lietuvos operetinės valdžios premjeras. Seligenstađe "Lietuvių Komitetui vadovauja garsus lenkų budelis Swilas, Lietuvos policijos departamento direktorius. Jo pavedimu lietuviai Vilniuje sušaudė 100 lenkų įkaitų, jų tarpe prof. Kazimier Pelozar.

Anglų zonoje veikia analoginės organizacijos. Lietuvių veikėjas Klimowicz vadovauja "Svetimsalių Draugijai" Arenburge. Jis buvo SS ir gestapo bendradarbis. Toj pat britų zonoj Zoeste veikia "Lietuvių Sąjunga".

Šis faktų pluoštes parodo anglosaksų stačiai nesuprantamą nusiistatymą minėtų organizacijų atžvilgiu. Joms teikiama moralinė ir materialinė parama."

Sitokią citatą iš "Glos Wielopolski" š. m. liepos 23d. yra paskelbęs lenkų Gdynės dienraštis "Gazeta Morska". Tame pat 199 Nr. dienraštis puola ir ukrainiečius, kurių "fašistinės gaujos", radusios saugią priebėgą vakarų Vokietijoj, "nepriklausomų organizacijų" vardu po britų ir amerikiečių globa varo lenkiškai priešišką propagandą.

POLITIKA IR PASAULĖŽIŪRA MRP SĄJUDYJE.

Apie prancūzų MRP (Mouvement Republicain Populaire - respublikoniškąjį liaudies sąjudį) yra kalbama labai įvairiai: vieni jį vadina katalikiška partija, kiti - kairiaisiais katalikais, treči. - tiesiog krikščionimis demokratais. Tuo tarpu tikrumoje MRP yra ne pasaulėžiūrių ir nė partija ta prasme, kad ji neina į valstybę vykdyti vienos kurios pasaulėžiūros, bet duoda visoms pasaulėžiūroms laisvę. Jos nariu gali būti kiekvienas, pritariąs jos socialinei, ekonominei ir politinei programai. Todėl nors šitai partijai daugumoje vadovauja katalikai, bet net ir vykdomuosiuose provincijų komitetuose yra įvairių pasaulėžiūrų žmonių.

MRP santykių su pasaulėžiūra pastaruoju metu gražiai apibūdina nuolatinis katalikų žurnalo "La vie intellectuelle" vedamųjų straipsnių rašytojas Ch r i s t i a n u s (š.m. rugpiučio-rugsėjo nr.). Rašydamas, kad MRP pasisekimo priežastis buvusi ne gerai suorganizuota propaganda, bet partijos vadų noro sutapimas su giliaisiais tautos troškimais, pirmoje eilėje su "padorumo noru", jis pastebi: "Aš gerai žinau, kad MRP atsisako būti ir nėra konfesinė partija, nors tai ir neklaido reikšmingai įsitikinusių ir veiklių katalikų daliai užimti vadovaujančias vietas" (1 p.). Kitoje vietoje: "Mes gerai žinome, kad MRP vadai atmeta konfesinę politiką, kuri būtų blogiausias sujaukimas" (ibid.)... MRP yra, be abejo, viena iš tų krikščioniškosios nuotaikos partijų, kuri rupestingiausiai skiria (3 p.) Dievo karalystę nuo cezario karalystės." (4 p.) Ir straipsnio autorius linki, kad šita partija nepasiduotų gundymams iš šalies ir nuo savo noro neatsisakytų. "Dar daugiau, kad ji užsispyrusi jį stiprinti, kad ji paruoštų perėjimą nuo politinių krikščioniškosios nuotaikos sąjudžių prie žmogiškosios nuotaikos sąjudžių, organizuojamų ir vadovaujamų žmonių, kurių pritarimas būtų atremtas ne į tiesioginį priklausymą tam pačiam tikėjimui, bet į tos pačios visuomeninės gerovės supratimą" (4 p.).

Šitokio linkėjimo pagrindas glūdi politikos ir religijos santykiuose, kuriuos Christianus išreiškia šiais trimis sakiniais:

- 1) "Nors politinis veikimas ir yra įkveptamas mūsų krikščioniškojo tikėjimo, tačiau tiesioginiu būdu iš jo principų neplaukia" (3p.).
- 2) "Jei mūsų tikėjimas ir gali turėti vaidmens šioje srityje, tai tikrai padarydamas mus objektingesnius ir palenkėsius tikrovei pasaulio, kurį sukūrė mūsų Dievas ir išganytojas" (ibid.).
- 3) "Butinas griežtumas religinėje srityje netraukia paskum save nei būtina nei tiesiog politinės kovos, į kurią mus norėtų kai kas patumėti" (2p.).

Todėl Christianus ir pasisako prieš katalikų internacionalą politinėje srityje. "Stengtis prieiti vieningo veikimo, atsiiremiant į bendrą tikėjimą, vakary Europos tautų gerovės kurime būtų viena iš blogiausių iliuzijų". Ir duoda pora būdingų pavyzdžių: "Ar galime tikėti, kad Pietų Tirolio išsprendimas, koks jis bebūtų, galėtų sykiu patenkinti Austrijos ir Italijos katalikus? Ar Prancūzijos katalikai yra įpareigoti ploti Vokietijos vyskupams, kai šie kovoja už sustiprintą savo krašto vienybę?" (3 p.).

Šitos Christianus mintys tinka ne tik pasaulio katalikams visumoje, bet ir kiekvieno krašto skyrium.

-Garbinama tolerancija ir degama fanatizmu; ieškomas žmogus, bet randami tik partijos draugai ir politiniai priešai.-

KULTūros ORGANIZACIJA VALSTYBĖJE.

1. K u l t ū r a i r p a s a u l ė ž i ū r a.

Nepasaulėžiurinė politika yra ta, kuri pripažįsta v i s ū p a s a u l ė ž i ū r ū l a i s v ė b e i v i e n o d a s t e i s e s i r v i s o m s j o m s s u d a r o s a l g y v ū v a l s t y b ė j e r e i k š t i s. Pasaulėžiūrų laisvė demokratinėje valstybėje yra tikra ir gyvenimiška, ne popierinė ir formali. Tačiau kaip tą laisvę įvykdyti tuose dalykuose, kuriems pasaulėžiūra yra ne atsitiktinis, bet esminis momentas? Kaip sutvarkyti tas gyvenimo sritis, iš kurių pasaulėžiūra ne tik negali, bet ir n e p r i v a l o b u t i i š j u n g i a m a? Demokratinė politika atsisako vykdyti kurią v i e n ą p a s a u l ė ž i ū r ą. Tačiau iš antros pusės ji susiduria su reikalais bei uždavimais, kurie yra pasaulėžiūriniai iš esmės, kurie iš pasaulėžiūrų buvimo kyla. Kaip šituos, į pasaulėžiūrą atsiėmusius, reikalus demokratinė nepasaulėžiurinė politika turi tvarkyti?

Prieš atsakydami šią klausimą, turime dirštelti į tą gyvenimo sritį, kuri nuo pasaulėžiūros negali būti atsietą, ir gerai suprasti josios pobūdį.

Kiekvienas protingas žmogus turi atsakyti sau, k a i p i r k a m j i s g y v e n a. Iš čia ir kyla pasaulėžiūra. Kurdamas savo gyvenimo būdą, susirasdamas ar susikurdamas savo gyvenimo tikslą bei prasmę, žmogus kuria sau pasaulėžiūrą. Pasaulėžiūros neturi tik medžiaga ir gyvuliai. Kai tik butybė pasiekia sąmoningumo laipsnį, kai tik ji paklausia "kodėl?" ir "kam", ji duoda atsakymą ir savaime apsisprendžia pasaulėžiūriškai. O šitokius atsakymus duoda k i e k v i e n a s ž m o g u s. Geli jis juos pasiimti iš kitų, gali juos susikurti pats; gali būti jie išreikšti aiškiai ir formuluoti ištisa filosofine ar religine sistema; gali jie būti tik nujaučiami ir išreikšti bendrąja nuotaika bei gyvenimo linkme; kiekvienas tačiau atveju jie yra neišvengiami. Tuo pačiu yra neišvengiama ir pasaulėžiūra. Ž m o g u s y r a p a s a u l ė ž i ū r i n ė b u t y b ė i š e s m ė s. Žmogus egzistuoja pasaulėžiūriškai, nes jis egzistuoja prasmingai. Kiekvienas žmogus p r i v a l o t u r ė t i p a s a u l ė ž i ū r ą i r t i k r u m o j e j ą t u r i. Bet nė vienas nėra apspręstas turėti t ą , o n e k i t ą p a s a u l ė ž i ū r ą. Pasaulėžiūra yra paties žmogaus nusistatymas buties atžvilgiu. Todėl ji ir yra įvairi, kaip ir žmogiškieji asmens kad yra įvairūs. Pasaulėžiūra, gražiu K. J. Žeblio pasakymu, yra žmogaus dvasios stilius. Kaip mes turime savo stilių, taip ji turi ir dvasia. Ir, štai, pagal šią stilių žmogus kaip tik ir formuoja savo pažiūras. Surinkęs gyvenimo patyrimus, mąstymus, išpuodžius, pergyvenimus, jis kuria iš jų savo nusistatymus ir savo apsisprendimą. Pasaulėžiūra yra giliausias žmogaus dvasios kurinys, labiausiai jam artimas ir savas. Jis j ą g i n a v i s o m i s j ė g o m i s i r n e k a r t ą d ė l j o s m i r š t a. Tačiau kaip tik dėl to ji yra kiekvienam žmogui kitokia, nepakartojama ir nepasekama. Galima sudaryti p a n a š a u s apsisprendimo žmonių pasaulėžiūrines grupes ar sroves. Bet negalima dviem žmonėm turėti tą pačią pasaulėžiūrą ligi smulkmenų. Pasaulėžiūra yra individuali kaip ir pats žmogus.

Šitoje vietoje mes kaip tik ir susekame esminį pasaulėžiūros ryšį su kultūra. K u l t ū r a y r a ž m o g i š k o j i k u r y b a. Kultūrinis pasaulis tuo ir skiriasi nuo gamtinio, kad jis yra ž m o g a u s pagamintas; kad jis yra naujas ir originalus, kurio gamta nežino ir negali iš savęs kildinti. "Toje vietoje, sako A. Gehlenas, kur gyvuliui stovi aplinka, žmogui stovi kultūrinis pasaulis. (Der Mensch, 27 psl.) Kaip gyvulys savo aplinkoje randa visa, kas jam reikalinga, taip žmogus savo paties sukurtą kultūrą aprūpina egzistencinius savo reikalus. Kultūra nėra žmogui nei išvirsninis, nei asitiktinis dalykas. Ji yra susijusi su pačiu jo buvimu. Kultūrą kurią žmogus ne žaismui, ne malonumui, bet savai egzistencijai išlaikyti. Kultūrinė kuryba todėl yra žmogiškojo buvimo būdas: ž m o g u s e k z i s t u o j a t i k k u l t ū r i n g a i. Bet kaip tik todėl kultūra ir

nešioja savyje ją sukurusio žmogaus bruožų. Kaip iš kuno formos ir jo judėsių galima spręsti apie žmogaus dvasios sąrangą, taip lygiai apie šią sąrangą galima spręsti ir iš žmogaus kurinių. Iš filosofijos prabyla filosofas, iš poezijos - poetas, iš paveikslų - dailininkas, iš pastato - inžinierius. Jeigu mes šiandien kalbame apie seniai praėjusiųjų kultūrų žmogų: apie jo pasaulio suvokimą bei pergyvenimą, apie jo dorinį jausmą ir estetinį pasigėrėjimą tai tik todėl, kad visa tai jis yra išreiškęs savo kuriniuose. Kultūros kurinys mums pasako ne tik tai, ką žmogus suvokė, pergyveno, jautė, bet ir tai, kaip jis suvokė, kaip ir pergyveno ir kaip jautė. Kuriniuose išlieka ne tik išvidinio žmogiškojo pasaulio turinys, kuris gali būti bendras net visai žmonijai, bet ir toji specifinė forma, toji specifinė nuotaika, kuria šitas kurinys yra apgaubtas ir persunktas ir kuri yra skirtinga kiekvienai tautai ir kiekvienam kurėjui. Čia yra pagrindas, kodėl prieš tūkstančius metų žlugusios kultūros per savo kurinius vėl prisikelia mūsų dvasioje, ir mes ryškiai regime tuos žmogiškuosius principus, pagal kuriuos jos buvo sukurtos. Kultūros kurinys išreiškia visą žmogų: jo asmenybę, jo gyvenimą, jo laiką ir jo tautą. Jis yra žmogaus išraiška giliausia šio žinio prasme. Tuopa čia jis yra ir pasaulėžiūra, budama išvidinis ir būtinas žmogaus apsisprendimas, neišvengiamai prabyla ir kultūriniuose kuriniuose. Kiekvienas kurinys yra ne kas kita, kaip žmogiškosios idėjos įkūnijimas gamtinėje medžiagoje. Tačiau kiekviena žmogiškoji idėja jau turi pasaulėžiurinių ypatybių, nes kiekviena yra kilusi iš žmogaus atsakymo į gyvenimo ir į buties klausimus. Nepasaulėžiuriniai arba menkai pasaulėžiuriniai gali būti tik tie kuriniai, kurie yra ne tiek žmogaus idėjų, kiek gamtos dėsnių įkūnijimas, pav. technika arba gamtos mokslai. Tačiau visi tie kuriniai, kurie kilsta iš laisvos žmogaus kūrybos, kaip humanistiniai mokslai, menas, ugdymas, būtinai yra pasaulėžiuriški, nes jie būtina yra žmogiškųjų idėjų objektyvacijos. Pasaulėžiūra ir kultūrinė kūryba yra nešami to paties žmogiškojo asmens ir todėl negali neturėti organinės sąveikos. Štai kodėl stebmėdiškasis graikų menas yra skirtingas nuo renesanso, nors žmogaus pabrėžimo motyvai ir vienur ir kitur buvo tie patys. Štai kodėl vidurinių amžių menas yra skirtingas nuo japonų ar kinų meno, nors savo simboline linkme jie abu turi nemazą bendrą bruožų. Skirtingas pasaulio suvokimas, skirtingas nusistatymas savo gyvenimo esmės bei prasmės atžvilgiu pažadina skirtingą estetinį išgyvenimą, kuris neišvengiamai apsireiškia ir meno kuriniuose. Taip yra ne tik su menu. Taip yra su visomis dvasinės kultūros sritimis. Vistiek, ar imsimė ugdymą, ar filosofiją, ar literatūrą, ar kurį kitą dvasinės kultūros sritį, visur rasime pasaulėžiūros žymių ir tai žymių neatsitiktinių bet esminių. Ir juo kurėjas yra genialesnis, juo pasaulėžiūra jo kūryboje darosi ryškesnė. Nepasaulėžiuriški kultūros kuriniai savaime yra menkos vertės, nes šis stoka rodo, kad jų autorius nesugebėjo giliai pajauti buties paslapčių ir tuo pačiu nesugebėjo sukurti gilaus kurinio.

Vadinasi, kultūrinė sritis yra esmingai pasaulėžiurinė ir šito pasaulėžiurinio kumo niekas negali ir neprivalo naikinti, jeigu nori kūrybą aukšto lygmens turėti. Taip turi elgtis ir nepasaulėžiurinė politika. Bet kaip tik čia mes ir susiduriame su sunkumais

2. Kultūrinės kovos valstybėje

Budama esmingai susijusi su pasaulėžiūra, dvasinė kultūra savaime virsta pasaulėžiurinių grumtynių lauku. Žmogiškosios idėjos veržiasi į gyvenimą ir nori jį formuoti kiekviena pagal savo reikalavimus. Jos, teisingais Maironies žodžiais tariant, ne tik "nemiršta kaip žmonės", bet ir "neina kaip saulė ramiai be karionės". Žmogiškosios idėjos

yra veržlios pačia savo prigimtimi, nes jos yra toji dvasia, kuri turi sutvarkyti gamtinį chaosą ir duoti jam naują žmogiškąjį pavidalą. Todėl kultūrinių, o tuo pačiu pasaulėžiūrinių srovių ir atspalvių kovos yra žinomos nuo pat ankstesios kultūros pradžios. Vienas žmogaus apsisprendimas ir nusistatymas gyvenime susiduria su kitu; vienas nori pralenkti kitą; vienas mėgina susirasti daugiau šalininkų už kitą. Iš to kyla ne tik lenktyniavimas, bet ir rungtynės ir kovos tikra šio žodžio prasme. Žmogaus gyvenime tai yra neišvengiama ir natūralu. Tai rodo nuolat neramią ir nuolat dinamišią dvasią, kuri siekia pagal savo norus valdyti pasaulį ir jį sau palenkti. Kaip negalima kultūros atsieti nuo pasaulėžiūros, taip negalima iš kultūrinės gyvenimo srities pašalinti pasaulėžiūrinių grumtynių. Galį šitas faktas kam patikti ar nepatikti, bet jis visados buvo ir bus. Todėl politika negali tylomis pro jį praeiti ir jo nepaisyti.

Tačiau kaip ji turi jo atžvilgiu nusistatyti? Kaip pasaulėžiūrinės grumtynės įjungti į valstybės gyvenimą pačiai valstybei neatsistojant vienoj kurioj pusėj ir politinėmis priemonėmis nesiimant vienos kurios pasaulėžiūros slėgti, o kitos uždėti? Demokratinis valstybės supratimas neleidžia partijai virsti kurios nors pasaulėžiūros įnagiu ar jos vykdytoja parlamentiniu būdu. Demokratinė politika iš esmės turi stovėti ant pačių pasaulėžiūrinių grumtynių. Kaip tai padaryti?

Kultūrinės kurybos atžvilgiu valstybė gali nusistatyti dvejai: ji gali imtis aktyviai savomis priemonėmis kultūrinę kurybą vykdyti, arba ji gali šitą kurybą tik tėti prižiūrėti ir sudaryti sąlygas jai terpti. Pirmasis nusistatymas yra ryškus totalistinėse valstybėse. Ar mes imsime nacionalistines ar komunistines valstybes, visur mes rasim pažiūrą, kad kultūra kyla iš kolektyvo. Vistiek, ar šis kolektyvas yra rasė, tauta, dirbančiųjų klasė, kiekvienu atveju jis yra kultūrinės kurybos šaltinis ir pagrindinis jos variklis. Asmuo tėra kolektyvinės dvasios reikšėjas ir jos vykdytojas kasdieniniame gyvenime. Tačiau savuose veiksmuose jis reiskia ne savo pažiūras ar nusistatymus, bet kolektyvo valią. Kadangi valstybė yra vienintelė konkreti ir organizuota šio kolektyvo apraška, todėl jos pareiga yra imtis vykdyti šio kolektyvo darbus ir jo nusistatymus, lenkiant asmenis jo norima kryptimi ir prižiūrint, kad jie savo darbais nuo šios krypties nenutoltų. Todėl totalistinės valstybės kultūrinėje kuryboje eina ne tik prižiūrėtojų, bet ir aktyvių veikėjų pareigas. Jos nustato kultūrai linkmę ir prasmę; jos duoda kurėjams nurodymų; jos lemia net atskirų kultūros sričių pobūdį, stilių ir problemas bei jų sprendimo būdą. Nenuostabu, kad sitokie kultūros kryptyje pasaulėžiūrinės kovos silpsta, nes čia viskas yra draudžiama, kas nesutinka su "generaline linija". Minėti sunkumai čia išsisprenžia gana lengvai: valstybė neleidžia kurti nieko, kas, jos supratimu, yra priešinga kolektyvo, t.y. jos pačios nusistatymui. Tačiau tuo pačiu dingsta ir demokratinė dvasia ir kultūros vertingumas. Kultūra gauna oficialų štampą, pasidaro tendencinio ir propagandinio pobūdžio. Pokario metai akivaizdžiai parodė, kad nė vienoje totalistinėje valstybėje nebuvo sukurtas aukštos vertės dvasinės kultūros kurinių. Pasaulėžiūrinių kovų prievartinis užspaudimas yra tuo pačiu ir pasaulėžiūros slopinimas. Asmuo be pasaulėžiūros negali būti gilus nė savo kuryboje. Todėl pastarųjų metų kalbos apie totalistinių valstybių atkritimą į barbarybę nebuvo be pagrindo.

Antisusistatymas yra daugiau pastebimas demokratinėse valstybėse. Demokratinė valstybė, dūidama pirmenybę asmeniui prieš kolektyvą, tuo pačiu šitą pirmenybę jam atiduoda ir kultūros gyvenime. Demokratiškai nusiteikusiam žmogui kultūra yra ne kolektyvo, bet asmens padaras. Kolektyvas tėra aplinka asmens darbams skleisti. Tačiau pats ko-

lektyvas nieko nekuria ir negali kurti. K o l e k t y v i n é k u -
r y b a y r a i š e s m ė s n e į m a n o m a. Jei kas jos imtusi,
tas galėtų tikta! asmenų kurybą suderinti su vidutinišku žmonių nu-
sistatymu ir tuo pačiu visą darbą paverstų kasdienine banalybe be
jokios ypatingesnės reikšmės. A s m u o ž m o n i j o s i s t o r i -
r i j o j e b u v o i r b u s p i r m a e i l i s i r p a g r i n -
d i n i s k u l t u r o s k u r ė j a s. Demokratinės valstybės tai
gerai supranta. Todėl jų nusistatymas kultūros atžvilgiu yra priešing-
as totalistinėms valstybėms. Aktinėj kultūrinės kurybos jos nevykdo;
kultūros linkmės, jos stiliaus, jos problemų neapsprendžia ir nenustato.
Visa tai jos palieka kurėjų laisvei. Jos tik sudaro sąlygų, kad visos
kultūros kryptys ir srovės galėtų vienodai gerai reikštis ir tarpti.
K u l t u r o s u n i f o r m i n i m a s, demokratinis supratimu,
y r a j o s m i r t i s. Tuo tarpu kultūros įvairumas kaip tik yra
išvidinio jos gyvastingumo ir išviršinio jos klestėjimo žekklas. De-
mokratinė valstybė todėl pasilieka kultūros skatintoja, jos prižiūrė-
toja, bet ne tiesioginė konkurentė su asmenų žygiais. Todėl ir pasau-
lėžiurinės kovos demokratinėje valstybėje yra neišvengiamos ir sąmo-
ningai nevengiamos, nes demokratija gerai žino, kad tik nuomonių, pa-
žūrų, stilių ir problemų grumtynėse vyksta kultūros pažanga ir nuol-
atinis pasaulio apvaldymas. Demokratija ir dvasinės kultūros klestė-
jimas eina ranka rankon. Štai dėl ko demokratijai barbarybės pavojus
niekadao rimtai negeraso.

Katras iš šių dviejų nusistatymų yra priimtinas valstybei, ne-
varančiai pasaulėžiurinės politikos, aišku savaime. Jei demokratinė
valstybė imsis aktingo kultūrinės kurybos darbo, ji savaime ir būtina-
tūris apsispręsti u ž vieną ar kitą pasaulėžiūrą, nes kultūrinė kury-
ba be pasaulėžiūros yra neįmanoma. Politika gali šito apsisprendimo
sąmoningai net nepergyventi, tačiau tikrovėje jis visada bus ir atski-
ruose konkrečiuose valstybės darbuose apsiereikš. Tuo budu, atsisakius
pasaulėžiūros politikoje, bus prie jos prisišlieta kulturoje. Per kul-
tūrinį valstybės aktingumą pasaulėžiūra bus išmugeliuota ir į poli-
tikę, vadinesi, į seimą, į įstatymus, į visą valstybės linkmę. Taip ir yra
tose valstybėse, kurios teoriškai skelbiai demokratinės, duodančios
visoms pasaulėžiūroms laisvę, tačiau kurios aktinėj imasi kultūros
darbo ir tuo pačiu apsisprendžia už kurią vieną pasaulėžiūrą, atmes-
damos kitas. K u l t u r i n i s v a l s t y b ė s a k t i n g u m a s
y r a n e s u d e r i n a m a s u j o s n e p a s a u -
l ė ž i u r i š k u m u. Demokratinė valstybė negali būti kultūros
vadytoja. Ji tegali būti jos skatintoja ir prižiūrėtoja. Ji tegali su-
daryti materialinių ir psichologinių sąlygų kultūros kurybai. Tačiau
pati kuryba jau turi vykti ne valstybinėje viešojoje plotmėje, bet
kur kitur.

Atsisakydama aktingos kultūros kurybos, demokratinė politika
tuo pačiu išjungia i š v a l s t y b ė s gyvenimo ir pasaulėžiūri-
nes kovas. Neteikdama vienos kurios kultūros krypties, ji savaime lei-
džia v i s o m s pasirinkti ir visoms sudaro galimumą tarpti. Tai
nereiškia, kad kultūrinės ir pasaulėžiurinės grumtynės a p s k r i -
tai yra panaikinamos; anaiptol! jos pasilieka ir net sustiprėja, nes
niekas jų iš viršaus nestabdo ir neperseikioja. Tačiau demokratinėje
valstybėje jos nesireiškia viešojoje politikos srityje. Jos yra nuke-
liamos ten, kur yra jų vieta: p r i v a t i n i o a s m e n i n i o
g y v e n i m o s r i t i n. Jei asmuo yra pirmas eilės ir pagrindinis
kultūros kurėjas, jei tik asmuo gali turėti pasaulėžiūrą, tada ir pa-
saulėžiurinės kultūrinės kovos tegali reikštis asmens valdomo ir ap-
sprendžiamo p r i v a t i n i o gyvenimo srityje. Viešasis valstybės
gyvenimas yra ne tam, kad jame kovotų kultūros kryptys, stiliai, proble-
mos bei jų sprendimo budu! Viešasis gyvenimas yra tam, kad jis sudary-
tų sąlygų asmens laisvei ir gerovei. O jau laisvas asmuo gali kovoti
dėl savo pasaulėžiūros ir dėl savo idėjų įkunijimą konkrečiuose dar-
buose. Tai yra jo teisė, jo pareiga. Ne valstybės reikalas yra vienas

šitoje kovoje padėti, kitą traudyti. Jei šitaip valstybė elgtųsi, ji būtų jau pasaulėžiūrinė ir tuo pačiu nedemokratinė, nes kiekviena pasaulėžiūra yra totalistinė. Perkelta valstybės plotmėn ji ir sukuria totalistinio režimo įvairiausius pavidalus. Kiek pasaulėžiūrinės kovos yra naudingos ir reikalingos privatinio asmensinio gyvenimo srityje, tiek jos yra kenksmingos viešojo valstybinio gyvenimo plotmėje. Totalistinės valstybės šitas kovas naikina, vieną kurią kultūrą ar pasaulėžiūrą pasirinkdamos, o visas kitas drausdamos, Demokratinės valstybės jas šalina, palikdamos kultūrinę kūrį asmens iniciatyvai, o pačios pasiimdamos kultūrinį darbą tik prižiūrėti ir jam palankių sąlygų sudaryti. Čia mes ir prieinam prie kultūros savivaldos klausimo.

(B.d.)

T A R P T A U T I N I A I H O R I Z O N T A I

PLANETINĖS STRATEGIJOS MASTU

Neatsakinga ir naivu aliarmuoti, kad naujas pasaulio sukrėtimas jau čia pat. Lygiai lengvapėdiška teigti, kad jo nebus dešimtmečius. Sąžiningai ir blaiviai patyrinėjus padėti, negalima apsiginti įspūdžio, kad taika merdi.

Galėtume nekreipti dėmesio nei į diplomatų susikirtimus Saugumo Taryboje ar Paryžiaus konferencijoje, nei į aliarminius didžiosios Vakarų spaudos komentarus apie pręven tyvini o karo reikalą, jeigu tie incidentai tebutų atsitiktiniai. Bet jie yra virtę sistema.

Ne sensacijų troškimas diktuoja ir Vakarų spaudai. Pernelyg jausti, kaip ji stengiasi nutylėti nesutarimų ar konfliktų motyvus. Bet ir publicistai, kaip ir diplomatai, yra pasidarę gaivališkos politinės grūties aukos. Veik su poetišku ilgesiu, kaip į negrižtamai blėstančią saulėlydžio žarą, jie tiesia rankas į nykstančią taikos iliuziją. O už jų pečių, tirštėjančiose politinės realybės sūtemose, štabai jau pradeda šaltą ir rūstų apskaičiuotos strategijos žaidimą.

To žaidimo arena žada būti visas pasaulis. Jo mastus vaizdžiai pademonstravo anas JAV lakūnas, vienu ypu iš Havajų per šiaurės asi galį atskrisdamas į Kairę ir po to su paslėpta ironija pareiškęs, kad tasai jo žygis skirtas taikos labui. Jis skrido per poliarines sritis, kurių viename sektoriuje, Aliaskos jūroje ir oro erdvėje, vyksta grendioziniai jungtinių laivyno ir aviacijos pajėgų manevrai. Jų pasižiūrėti, turbūt, daugiau kaip svečio teisėmis buvo nuvykęs Britų Imperijos gen. štabo viršininkas marš. Montgomery. Jis nė nesišpė, kad jo pasitarimai su JAV štabo viršininku gen. Eisenhoweriu sukasi apie anglosekų ginklavimą, kerinės organizacijos ir strateginio planavimo suderinimą Britų Imperijai ir Jungtinėms Amerikos Valstybėms ginti.

Prieš planetinį mastą, kuriuo planuojamas tų dviejų imperijų gynimas, nykta pranyksta šimtais kilometry teskačiuojamos europinių teritorijų distancijos. Didžiojoje pasaulinės strategijos schemoje tėra atžymėtos dvejios skirtingų pobūdžių pozicijos: kompak tinė sovietų Eurazijos masė ir ją supanti palaid a anglosaksinių bazių virtinė, nuo Grenlandijos per Islandiją, per Azorus, Šiaurės Afriką, Art. bei Vidur. Rytus ir Indiją nueinanti iki Pacifiko, Aleutų ir Aliaskos. Tarp tų dviejų didžiulių frontų yra siaurutė savotiškos

niekeno žemės juosta, kurioje nelyginant audra vandens stiklinėje kapojasi interesai ir verda trumparegės Europos nacionalizmy aistros.

Bet tarptautinės politikos raidos ir pasaulio ateities neapspręs smulkūs kivičiai ties Morgano linija ar graikų bulgarų pasienyje; pasaulio veido radikaliai nepakeis demokratiškai laisvi ar diktatoriškai surežisuoti rinkimai Lenkijoje, Rumunijoje ar Bulgarijoje. Tiesioginiu karo grasinimu nedvelkia nė Londono - Vašingtono notos Varšuvai ar Bukareštui, nė Byrnes ultimatumai marš. Titui. Kad sovietai išpudingas ir rimtas savo jėgas yra sutelkę Leipcigo-Dresdeno - Chemnitzo-Karlsbado rajone, iš kur tasai smogiamasis raudonosios armijos kumštis gali būti nukreiptas į Ruhrą ir į Atlantą, visuotinio strateginio plano mastu irgi tėra vietinės reikšmės ir taktinio pobūdžio kozyris. Jis turi priminti Vekary diplomatams, kad jie labai ir labai apsigalvotų spręsdami tuos klausimus, kuriuose yra užangažuotos Sovietų Sąjungos interesus. Tasai sovietų argumentas nenulens pasaulinio masto politikos sprendimų, kaip jis nenusvers ir pasaulinio masto strategijos apskaičiavimų.

Planetinė perspektyva žiurint, pagrindinė pasaulio politikos problema yra labai paprasta; ji net klaidinga ir paprasta. Tai tarsi sudėtingų matematinių apskaičiavimų kompleksas, suvestas į trumpą aiškią formulę. Politikai baidosi to paprastumo ir šią formulę atvirkštiniais veiksmais skaldo į eibę smulkių sudėtinių problemų, kurių sprendimo procedūra teikia progą užgaisti savaites ir mėnesius. Politikai tuo būdu atiduoda duoklę ramybės ištroškusių masių psichologijai ir džiaugiasi kiekviena laimėta taikos iliuzijos valandėle, nors tas laimėjimas būtų apmokėtas principų pardavimu. Beviltiškai blankstant darnaus ir taikingo Vieno Pasaulio perspektyvai, kai kurie politikai graibstosi paskutinio šiaudo ir svajoja apie du pasaulius - vakarietinį ir komunistinį, kurie tariamai galėtų sugyventi šakimais, vienas antrą gerbdami ir vienas antro nesprogdindami. Šitai pažiūrai atstovauja buv. JAV prekybos sekretoriaus Wallace rugėčio 13 d. kalba, kurioje dviejų pasaulių - dviejų didžiulių įtakos sferų koncepcija buvo pagrįsta problematine prielaida - kad sovietai paliks ramybėje Vekary demokratijų sferą ir nebandys į ją skverbtis net kominternu kanalais. Bet Associated Press iš Vašingtono liudija, jog JAV diplomatai yra įsitikinę, kad kaip tik tais pagrindžio keliais, per pasaulio mases sovietai juo atkakliau stengiasi pasiekti tai, kas jiems regimai nepavyksta diplomatinuose susitikimuose, būtent - sukurti vieną, bet komunistinį pasaulį arba bent sudaryti tinkamas psichologines ir strategines prielaidas, jeigu į tą kurimą tinkamu metu tektų eiti karinių grumtynių keliu. Štai pagrindinė pasaulio politikos problema - visame nuogume - tokia, kaip į ją žiuri abiejų šalių generaliniai štabai, nes diplomatams tebesikapstant po paragrafus pagal ją rikiuojamas didysis pasaulio strategijos planavimas.

To plano analizė nustebintų ir karinių dalykų ekspertą - tokia grandiozinė jo organizacija ir tokia sudėtinga technika. Bet idonių pusių jame ras ir įvairių individualinių palinkimų prašalaičiai. Romantiška siela, su gallesčiu stebėjusi, kaip praicitame kare saulėtosios Pietų jūrų salos buvo pavirtusios aršių laivyno ir aviacijos kautynių lauku, debar ne be iliudėsio girdi, kad busimого karo operacijos išniekins ir gudžiąją poliarinės siaurės rimtį. Tarptautinės teisės specialistas įtemptai seka diplomatinės tranzakcijas, JAV valstybių vedamas su Islandijos, Portugalijos ir Pietų Amerikos valstybių vyriausybėmis dėl jų teritorijų panaudojimo karinėms bazėms - dažniausiai 99 metų nuomos pagrindu. Valstybės vyrų ar publicistų ligi azarto domina klausimas, kokiomis formomis pagaliau stabilizuosis anglosaksinių galybių sąjunga, į kurią JAV valstybes ir Britų Imperiją stumia strateginiai būtinumai Siaurės Kanados erdvėje, Vidur. Rytuose, Rytų Azijoje. Istorijos filosofas turi progos pamedituoti apie neišvengiamą tautų sulydymo procesą, kuriame tarp didžiųjų girnų patekė mažieji vieni

tolydžio niveliuojami, kiti nepermaldaujamai naikinami. Pagaliau, avantiūristinė prigimtis šitam intrygos kupiname vyksme atras neribotus galimumus savo smalsumui patenkinti. Eilinis europietis, o juo labiau benamis tremtinys visų pirma susirūpinęs klaus: o koks vaidmuo šitoj laukiamojai planetinėj dremoj teks mūsų Europai, tikriau, vakariniam jos ruožui?

Šis klausimas net artimų mėnesių buvyje gali pasidaryti skaudžiai realus, jei į politikinės varžybos ir toliau eis pagal ligšiolines tendencijas. Spalių ar lapkričio m. JTO Filnaty ir "didžiosios ketveriukės" posėdžiuose žadama prieiti prie Vokietijos bylos ir kitų esminių Europos patvarkymo problemų. Tuo budu europinėj niekeno žemėj didžiosios priešingos jėgos turės pagaliau sueiti į tiesioginį sąlytį ir atsakyti į pagrindinį pasaulio ateities klausimą.

Šitas atsakymas nun bręsta dramatiškose vakarinių demokratijų politikos konvulsijose. JAV valstybė su garsiaja Wallace kalba prasidėjo aistringa kampanija prieš likiminį susirišimą su britų "imperializmu" ir už suintensyviną ieškojimą modus vivendi su SS. Butų neatsargu nedavertinti tos egoistinės ir trumparegės kampanijos reikšmingumo, juoba, kad ji vyksta vienu metu su neaiškių jėgų kurstomais socialiniais sukrėtimais, kurie katastrofiškai paraližuoja krašto ukį ir pančioja politinę vadovybę. Bet nei D. Britanijoj, nei JAV netrukata apdairių viešosios opinijos šauklių, kurie mato, kad šiuo metu SS dar nepajėgi ginti primesti pasauliui komunistinę filosofiją ir sovietinę sistemą, bet kad ji tam ir tik tam išsijuosusi rengiasi. Iš čia tasai stambų publicistikos vyrų (Walter Lippmann...) pasisakymas už "apskaičiuotos rizikos" politiką - už kategorišką sovietų pakvietimą netrunkant ir aiškiai apsispręsti, nors butų numanu, kad taip prispirti jie galėtų atsakyti ir neigiamai ir kad tada pasaulio politikos dilemą tektų spręsti ginklų. Ne vieno spaudos žmogaus liudijimu, ir JAV generalinis štabas pasisakęs už greitą išsiaiškinimą ir sprendimą. Skubėjimo motyvas aiškus: karas (jeigu jau jis būtų neišvengiamas), nutęstas dar keletą metų, pasidarys totalinio sunaikinimo karas. - Kai šitoks suvokimas bus prigijęs anglosaksų (ypač JAV) politiniame galvojeime, rizikingasis sprendimas bus pribrendęs.

Tada demokratinį Vakarų Europos likutį ištiks fronto zonos likimas.

Niekas nepasakys, kokie tuo momentu bus politiniai ir kariniai padėties duomenys, bet šiuo metu niekas neturi iliuzijų, kad Europoje esančios apie 20 anglosaksų divizijų atlaikytų 300 ar daugiau sovietų divizijų laviną. W. Churchillis pramatė, kad ir britų vyriausybė tektų pasitraukti į Kanadą, o Londono "News Week" įspėja, kad iš Europos kontinento pozicijų beliktų gal tik Pirinėjai. Egiptas, Palestina ir Irakas atsidurtų tiesioginėj grėsmėj, o Britų Imperijos genštabas į savo apskaičiavimus jau įtraukia Suezio kelio netekimą. Ar amerikiečiai priims W. Lippmanno siulymą iš anksto sutelkti Dardanelų srityje laivyno ir aviacijos pajėgų kumštį, kad pirmu karo akimirksniu galėtų smogti į gyvybines SS sritis Juodosios jūros rajone ir tuo patim užsachuoti raudonosios armijos griutį į Vakarus? Indija britams jau užanka kaip žmonių medžiagos šaltinis, o Kinija be Mandžurijos šiandien yra tolygioj padėty kaip 1938 m. rudenį Čekoslovakija be Sudetų. Japonų salos Rytuose ir Britanija Vakaruose butų du solidūs prietilčiai naujai anglosaksų invazijai į Eurazijos tvirtovę, su milžiniška bazių sistema jų užnugaryje ir su desperatiškai bekovojančia antikomunistine rezistencija kontinente, kiek jos dar nebus suvirinęs NKVD teroras ir brolžudiška savųjų komunistų akcija. Niekas negali apskaičiuoti chaoso, siaubo ir naikinimo, kurį turės pakelti Europa, kol į ją ateis globalinio anglosaksų strategijos plano numatytas ir, mes tikime, neabejotinas išvadavimas.

Pabrėžiame, šitoji perspektyva tėra hipotetinė, bet šios dienos akimis ji yra logiška ir įmanoma. Taip ją vaizduojasi ir tie Vakarų publicistai, kurie nepabugsta pažiūrėti tamsiausiams eventualumams į akis ir su tiesiu atvirumu įspėja savąją visuomenę. Prancūzuose net valstybės vyrai besilepia, jog reikią rengtis naujai - sovietinei - okupacijai ir naujai - antikomunistinei - rezistencijai. Viršum pasaulio pakimbančios pirmojo atominės gadyinės karo grėsmės, prieš tolygius eventualumus nedera užsimerkti ir lietuviui tremtiniui. Jie primenami ne pirmalaikiai panikai sukelti, bet ramiai įspėti, kad nebūtų staigios panikos tada, kai pajudės numanomoji griūtis.

= + =

P A S T A B O S

MUSŲ SOCIALISTŲ ATSAKYMAS

Mūsų straipsnis "Marksizmo krizė" ("M. Žid." 5 ir 6 nr.) buvo iššauktas dviejų ekstinų: 1) Vokietijos socialdemokratų vadų (Dr. Högnierio - Bavarijos min. pirm. ir prof. Dr. Schmido - Württembergo socialdemokratų pirmininko) pasisakymo dėl idėjinų socialdemokratijos reformų ir 2) Lietuvos Socialdemokratų Partijos 50 metų sukakties. Mums buvo įdomu patirti, kaip mūsų socialdemokratai nusistato minėtų reformų atžvilgiu. Pusės šimto metų sukaktis kaip tik buvo tinkama proga pasisakyti. Todėl mes ir klausėme: kaip mūsų socialdemokratai "nusistatys istorinio materializmo, klasių kovos ir kovos su religija atžvilgiu? Ar jie paseks Vakarų Europoje pastebimą socialdemokratijos persilaužimą, ar ir toliau eis senuoju marksistiniu keliu?" ("M. Ž." 6 nr. 3 psl.) Šią klausimą keldami, mes buvome visiškai teisūs, nes bet kuris visuomeninis, juoba politinis sąjudis turi domėtis aplink vykstančiomis pakaitomis, turi jas stebėti ir vertinti. Todėl nesuprantamas yra mūsų socialdemokratų nepasitenkinimas, kam mes, vietoje "visą dėmesį kreipę į savos bendruomenės ideologines spragas" ("Ateities Keliu" 2 nr. 6 psl.), panagrinėjome marksistinės ideologijos jaučiamą krizę. Nuostabu būtų, jei mes butume šiuo dalyku visiškai nesidomėję.

Vis dėlto, kad ir su nepasitenkinimu, mūsų socialdemokratai mums atsakė. Tą atsakymą norime čia savo skaitytojams bent trumpai atpasakoti.

Socialdemokratijos vadų kalbas, kuriose jie kėlė reikalą atsisakyti nuo istorinio materializmo, nuo klasių kovos ir nuo kovos su religija, mes svarstėme akademinėje, net filosofinėje, išskodami krizės šakny pačioje marksistinėje ideologijoje. Mes visiškai nelietėme nei asmenų, nei nei atskiro krašto partijų, išskyrus minėtą paklausimą mūsų socialdemokratams. Mūsų dėstymas buvo šaltas ir net sausokas. Esame įsitikinę, kad idėjinės diskusijos turi būti rimtos ir gilios.

Mūsų socialdemokratų atsakymas yra kitoks. Jo formą gali pavaizduoti kad ir šitokie posmeliai:

"Lietuviškieji klerikaliniai profesoriai tokios taktikos (-kaip protestantai. Red.) nesilaikė. Jie, girdami savąją prekę, smūgiais iš peties, be jokios argumentacijos čia pat suniekino istorijos materializmo ideologiją. Nepavydime profesoriams 'pasisekimo' keliais posakiais 'sudoroti' mokslinę istorijos materializmo filosofiją, nors tas jų 'sudorojimas' yra, švelniai tariant nepagrįstas, taigi savo rezultate klaidinantis skaitytojus. Težino profesoriai, kad sąmoningas skaitytojų klaidinimas

yra nusidėjimas krikščioniškai moralei" ("Ateities Kelio" 2 nr. 6 psl.).

Arba:

"...lietuviškieji katalikai skelbia karą istoriniam materializmui ir socializmui. Ir jie drąsiai taria, kad istorinis materializmas esąs nepataisomai 'bankrutavęs'. Iš tikrųjų gi teologų ideologija nustojo pusiausvyros, bet, kad šito atvirai nepasakytų savajai auditorijai, pirštu rodo savo priešą, lyg tasai ožionas pasėdęs svetimą arkli" (A.K. 6p.)

Arba vėl:

"M. Židz, kalbėdamas apie visuomenės solidarumą, į kurį, anot jo, sudužo klasių kovos principas, matomai, turi galvoje gen. Franko organizuotą 'ginklo' solidarumą, kurį laimino Ispanijos kleras ir ne tik laimino? O gal turima galvoje Hitlerio 'solidarumą', kuris atėjęs į valdžią, socialistus, gerus krikščionis-katalikus ir liuterius susolidarino KZ stovyklose ir krematoriumuose?" (At. Kelio, 3 nr. 13 p.)

Visas atsakymas yra perpintas "kleru", "klerikaliniiais profesoriais", "piktu teologų plūdimusi" (2 nr. 6p.), "pusiausvyros nustojimu", "bankrutavimu" (9p.), "skynimusi alkunėmis kelią" (3 nr. 10 p.) ir t. t.

Argi taip ir neišmoksime rimtai bei kulturingai dėstyti net ir labai skirtingų pažiūrų? S t i l i a u s a t 2 v i l g i u m u s ū s o c i a l d e m o k r a t a i, d e j a, p a s i l i k o t i e p a t y s.

A t s a k y m o t u r i n y s epima mūsų iškeltas tris pagrindines problemas: istorinį materializmą, klasių kovą ir kovą su religija. Dėl visų šitų problemų mūsų socialdemokratų pasisakė.

a. I s t o r i n i a m m a t e r i a l i z m u i m u s ū s o c i a l d e m o k r a t a i p a s i l i e k i a i š t i k i m i. Istorijos ir visuomeninių santykių teisingas supratimas, gamtos dėsnių pažinimas "sudaro žmogus protui daug tamsių kampų" (2 nr. 6p.). Vis dėlto mūsų socialdemokratų nuomone ir "šioje srityje mokslas jau senokai tarė savo svary ir aiškų žodį" (ibid.). Ir "tas žodis yra istorinio materializmo filosofijoje" (ibid.). Vadinasi, istorinis materializmas mūsų socialdemokratams pasilieka, kaip ir anksčiau, paskutinis mokslo žodis, o "istorinio materializmo filosofija yra socializmo filosofija" (2 nr. 8 p.).

b. K l a s i ū k o v o s atžvilgiu mūsų socialdemokratų yra taip pat aiškūs. "Klasių kova ne socialistų išgalvota. Visuomenės klasės yra gyvenimo faktas. Fakto pasėka - klasių priešinamumai ir rezultatas - klasių kova" (At. Kelio 3 nr. 12 p.). Visiškai teisingai. Tik ar šita kova yra p r i p a s, ant kurio reikia statyti visuomeninę santvarką, ar b l o g y b ē, kurią reikia šalinti? Mes manom, kad tai blogybė. Amžinos kovos, rodos, niekas nenori. Todėl ir mūsų socialdemokratų skelbia, kad "klasių kova yra įžengusi į lemiamąją stadiją" (11 p.). Bet ar šita kova pasibaigs klasių s u n a i k i n i m u, ar j ū s u d e r i n i m u pagal socialinio teisingumo ir meilės principus? Aiškaus atsakymo nerandame, bet iš visko matyti, kad mūsų socialdemokratų labiau linksta į marksistinių klasių sunaikinimą, kuris, deja, nepavyko nė Rusijoje, nes, sunaikinus vienus kapitalistus, jų vietoje atsirado dar blogesni. Mes jau geriau pasisakome už klasių suderinimą, už jų sentaiką, nes n a i k i n i m a s yra primitivus metodas, nors dažnai ir pats lengviausias.

c. K o v o s s u r e l i g i j a klausimą sprendami, mūsų socialdemokratų daro skirtumą "tarp religijos bei religinių žmogaus įsitikinimų ir pačių tikybinių sistemų" (3 nr. 7 p.), mes pasakytume: tarp subjektyvinės - individualinės ir objektyvinės -

visuomeninės pusės. Pirmajai, subjektyvinei pusei duodama laisvė: "tikėk, kaip nori. Kaip ir kuo tiki - tavojo proto ir sąžinės dalykas, ir šioj intymiausioj žmogaus busenos srity niekas neturi teisės žmogaus prievartauti" (8 psl.). Antrosios - objektyvinės - visuomeninės pusės atžvilgiu taip pat siekiama "realaus sąžinės laisvės patikrinimo". Kuriuo būdu? Nagi tu, kad socialdemokratija "reikalauja atskirti bažnyčią nuo valstybės ir mokyklą nuo bažnyčios" (8 psl.). Kitaip sakant "socialdemokratų nusistatymu tikybiniai asmenys ir tikybinių bendruomenių reikalai nebūtų siejami su jų ukiškais ir socialiniais santykiais" (8 psl.). Vadinasi, tikėk, kaip ir kuo nori, bet savo tikėjimo neorganizuok ir nereikš laik, kad jis darytų įtakos į tavo vaikų auklėjimą, į tavo socialinius santykius, į tavo ekonominį apsirūpinimą, nes visi šitie dalykai priklauso valstybei, o valstybė yra atskirta nuo bažnyčios. Jei šitą principą butume klaidinagai suprātę, labai prašytume pataisyti, sykiu atsakant klausimą: ar bažnyčia, atskirta nuo valstybės ir nuo mokyklos, galės turėti savas mokyklas, savas kultūrines organizacijas, savas socialines ir karitatyvines įstaigas, ar ne? Prieš bažnyčios sutapimą su valstybe kovojame ir mes, skelbdami nepasaulėžį ir nę politiką. Dėdami į savo credo istorinį materializmą, socialdemokratai darosi pasaulėžį ir nę partiją. Todėl mes ir klausiamo: kokias laisves bei teises jie duos kitoms pasaulėžiūroms: tokias pat, kaip ir savajai (demokratinis nusistatymas) ar "truputį" mažesnes (totalistinis nusistatymas)? Iš debarinio pasisakymo aiškių išvadų padaryti dar negalima.

LAISVĖS KOVOTOJŲ PASISAKYMAS

Mums atsiųsti laisvės kovotojų programiniai pasisakymai tarp bendrų nepreciziškų tikslų turi ir konkretesnius: 1. savo nariuose gilinti humanistinį patriotizmą, profesinį ir visuomeninį pasiruošimą, žmoniškumą, toleranciją; 2. kovoti prieš tremtinių negeroves; 3. veikti pusiau viešai ar net visai konspiratyviai; 4. reikalauti iš savo narių paklusti priimtai linijai. Tarp ideologinių ir politinių gairių pažymėtinos: 1. valstybės santvarka ir jos institucijos tarnauja žmogaus asmenybei; 2. žmogaus vertingumą apsprendžia jo gabumai, moralinės savybės ir iš jų plaukias visuomeniškumas; 3. socialinio teisingumo principui, kai jis prieštarauja ukinio naudingumo siekimui, duodama pirmenybė; 4. paliekama žmogui laisvė tikėti ar netikėti. Bažnyčia atskiriama nuo valstybės; 5. Kovotojų S-ga savęs nelaiko partija, bet tik sąjūdžių, ir siekia apjungti kitas grupes bei sudaryti jas apjungiantį sambūrį.

Pažymėtina, kad ideologinės gairės yra tos pačios kaip akademinio "Šviesos" samburio. Visa eilė pasisakymų formuluoti net tais pačiais žodžiais: 1. k. gairių 1 p. = "Šv." 6 p., 2 p. = 4 p., 9 p. = 2 p., 11 p. = 3 p. ir tt. Matyt, abejį programiniai pasisakymai yra darbas tos pačios rankos.

Kai kurie šviesininkų ideologiniai neaiškumai, apie kuriuos "M.2." buvo užsiminęs, laisvės kovotojų pasisakymuose yra kiek pataisyti, pašalinant nesąmones logikos atžvilgiu (suplakimas metafizinių tikslų su totaliteriniais). Tačiau neaiškumų dar likę ne tik miglotose frazėse dėl ukinų gairių, bet ir dėl filosofinių. Pvz., žmogaus santykius su žmogum grindžia etinė normom, "kurios remiasi humaniškumo principais, sukaupiančiais savyje krikščionybės ir kitų pozityvių moralinių idėjų pradus ir išaugusiais iš daugelio tukstančių metų civilizacijos ir kultūros". Kas tai k o n k r e t i a i per etinės normos? Ar tokią redakciją padiktavo noras sukurti naują etinę sistemą, paimant jai medžiagą iš krikščioniškosios etikos, iš islamo, budizmo, pagoniškosios etikos romėnuose, graikuose, Babilone..., iš

laisvamanybės ir tt, ar vengimas aiškiai pasisakyti už arba prieš krikščioniškąją etiką? Jei aiškaus pasisakymo vengimas, tai ar jis kilęs iš noro pačiam likti be apsisprendimo ir balansuoti tarp visų tukstentamečių etykų, ar iš noro kitus neaiškume laikyti? Tatai dar išsiaiškinti reikty. Taip pat reikalinga, atrodo, dar išsiaiškinti ir suderinti pareiškimus iš vienos pusės, kad l. kovotojai yra sąjunga, turinti narius, juos laikanti disciplinuotai paklusime, o iš antros pusės - kad tai esąs sąjudis. Sąjudžio sąvoka paprastai vartojama pažymėt bendruomenei, jungiamai gyvosios, aktualiosios idėjos, be organizacinės struktūros ir organizacinės drausmės, kurias kaip tik ir turi organizacija - politinėj srity vedinama partija.

Pozityviai vertinant pasisakymuose iškeltus tikslus, teko pažymėti šiuos neaiškumus, kurie "Šviesos" gaires negrinėjant buvo davę pagrindo įžiūrėti merkaistinio elemento. Juos jau turėtų išsiaiškinti patys šviesininkai ir kovotojai.

LIAUDININKŲ NUSISTATYMAS.

"Varpo" 10 nr. vedamasis "Mūsų politinis susigrupavimas" parodo: 1. kaip valstiečiai liaudininkai apibudina praeityje pasireiškusias politines grupes; 2. kaip išsivaizduoja jas ateityje; 3. kaip jau dabar praktiškai nusistato atskirų grupių atžvilgiu.

Išeidami iš praeities krikščioniškus demokratus laiko dešiniuoju sparnu, kuris "bazavosi kleru ir kitu katalikų bažnytiniu personalu, stambesniais žemvaldžiais, klerikalinio nusistatymo inteligentija, taip pat dalimi ukininkijos ir darbininkijos". Valst. liaudininkai - politinis vidurys, kurio bazė - "vidutiniai ir smulkieji ukininkai, politiniu požiūriu - liberaliniai, be to, socialiniai ir antiklerikalikai (ne antikrikščioniškai, kaip krikdėmai nuolatos mėgsta tvirtinti) nusiteikusi inteligentija, kooperatininkai ir dalis amatininkų bei darbininkų. Kairįjį Lietuvos politinio gyvenimo sparną sudarė socialdemokratų, bazavęsi miestų ir kaimų darbininkais, kaimų sklypininkais ir amatininkais, taip pat socialistiniai nusiteikusia inteligentija". Tautininkai atstovavę "dvarininkijos ir spekuliatyvinio pobūdžio prekybininkų, rangovų, pramoninkų ir tai daugiausia nelietuvių interesus". Kiti susigrupavimai buvę atsitiktinio pobūdžio, be socialinės bazės.

Ateiočiai "V" laiko normaliu dalyku turėti tris partijas: krikščioniškus demokratų, v. liaudininkus, soc. demokratų. Tokis susigrupavimas "V." patenkintų, jeigu išnyktų vienos iš jų (turima mintyje krikšč. demokratų Red.) hegemonijos siekimas. Tas hegemonijos siekimas reiškėsis tuo, kad jie susiskaldę net į penkias atšakas, o viena iš jų (turima galvoj Lietuvių Frontas - Red.) užsi-rekomenduojanti "kaip aiškiai diktatorinė atšaka". Tautininkai, nacionalistai ir komunistai imami lygiomis - kaip diktatorinės partijos. Joms vietos Lietuvoje nenumatoma. Ukininkų partija esanti mirusi. Nutylėta visai apie laisvės kovotojus ir jų likimą ateičiai.

"Varpas" nesitinkina akademine plotme vertinę praeitį ir planuodamas galimą ateitį. Jau dabarčiai jis pasidaro praktinės išvados, daugiausia jas taikydamas tautininkams: "Kas palaiko, nors ir spekuliatyviniais tikslais, diktatorinę grupę, kurios režimas mūsų kraštui sudaro gėdingą dėmę, tas pats negali vadintis demokratijos kovotoju ir Lietuvos interesų saugotoju... Lietuvių tauta, budama demokratinę, negali nesmerkti tų savo vaikų, kurie ją persekiojo ir vėl mielai norėtų persekioti."

* * *

Grupių charakteristikos dėmesio vertos ir subjektyviniu atžvilgiu - pažinti, kokis yra "V" galvojimas apie atskiras grupes, - ir objektyviniu - kiek grupės charakteristika yra teisinga, kiek pa-

grįsta realiais faktais. Pvz., vertinant pačios pirmosios grupės charakteristiką praverčia prisiminti kad ir tokios rūšies faktus: 1) atsikuriančioji Lietuva buvo demokratiškai tvarkoma, pagal gyventojų daugumos valią, 2) trijuose pirmuosiuose seimuose daugumą turėjo krikšč. demokratų blokas. Jeigu kr. demokratų bazė buvo, kaip sako "V", kunigai, bažnyčių personalas, stambesnieji žemvaldžiai ir tik dalis ukininkų bei labūninkų, tai argi iš tikrųjų Lietuvos gyventojų daugumą sudarė kunigai, bažnyčių personalas ir stambesnieji žemvaldžiai? Jeigu kr. dem. bazė buvo stambesnieji žemvaldžiai, tai kaip atsitiko, kad kr. dem. pravedė žemės reformą ir nusavino "stambesniųjų žemvaldžių" žemes? Šitokie faktai skatina koreguoti ir kitas "V." charakteristikas...

Teigimo, kad Liet. Frontas esąs "aiškiai diktatorinė atšaka", objektyviniu atžvilgiu neįmanoma patikrinti, nes "V." nenurodo, kuo konkrečiai LF diktatoriškumas reiškiasi. Dėmesio vertas yra šis teigimas tik subjektyviniu atžvilgiu: jis parodo "V." neigiamą nusistatymą prieš LF, parodo "V." metodą - visus, kas "V." nepatinka, vadinti diktatoriais, fašistų, vadybų... vordais. Pasaulis jau gerai pažįsta, kur yra didžiausi šio metodo ir šios terminologijos specialistai. "V." metodas tas pats.

Teigimą, kad Lietuvių Frontas ir Vienybės Sąjūdis esą kilę iš kr. dem. hegemonijos noro, gali patikrinti kiekvienas mūsų skaitytojas pats prisimindamas, kada LF ir Vienybės S-dis išėjo į politinį veikimą: ar tada, kai partijoms reikėjo vietos ir pirmenybės skirstytis, ar tada, kai reikėjo prieš okupantą konkretus rezistencijos darbas dirbti?...

Objektyviai vertinant nusistatymą prieš tos ar kitos grupės hegemonijos siekimą, reikia skyrium svarstyti: 1) ar bloga tai, kad grupė nori hegemonijos, t.y. pirmauti, 2) ar bloga tai, jeigu to pirmavimo siekia neleistiniais metodais. Peliakame pačiam skaitytojui tuos klausimus atsakyti, stebėti gyvenimą ir pasidaryti išvadas, kurios grupės labiausiai vartoja neleistinas priemones pirmavimo siekdamos.

"V." grupė kategoriškai nusistatėsi dėl praktinio kitų grupių veikimo: ji paneigė teisę egzistuoti LFrontui, reikalauja pasikeitimo iš krikščionių demokratų. Palieka jam priimtinos be pakeitimo tik dvi grupės - liaudininkai ir soc. dem. Savo skaitytojams mes siūlytume susilaikyti dabar nuo tos ar kitos grupės smerkimo ir braukimo iš gyvenimo kol nėra dokumentuota, kad jos darbai buvo nukreipti prieš Lietuvos suverenumą. Susilaikyti, nes tatal rasim nepriklausomoje Lietuvoje, o dabar mums rūpi vienas ir pagrindinis dalykas - Lietuvos suverenumą atstatyti. Tam ir turime telkti visas jėgas, nepažeidusias šio tikslo ir jo siekiančias. Susilaikyti ir dėl to, kad kriterijus smerkti vaikus, "kurie lietuvių tautą persekiojo", gali nuvesti labai toli - šiandien pasmerksim lietuvišką diktatūrą rėmusius, rytoj turėsime smerkti Stalino demokratijos pionierius. "Kas palaiko... diktatorinę grupę (suprantama tautininkus Red.), tas pats nerai ydantis demokratijos kovotoju ir Lietuvos interesus saugotoju"... O prieš dvejus metus tie patys, kurie taip šiandien sako, ne tik anas diktatorines grupes palaiko, bet ir tam tikrą alijansą su jomis buvo sudarę. Tad palikim jų balansus suvesti nepriklausomai Lietuvai, o dabar belieka kategoriškai smerkti tik tuos konkrečius grupių ir asmenų žygius, kurie kliudo kovą dėl Lietuvos.

Pergyventa prievarta nejudėtomis ugdo kerštą ir tuo pačiu naują prievartą. Todėl ne koncentracijos stovyklos naikinamos, o tekečiams jų gyventojai.

"VIENYBĖJ" VIENYBĖ TEBEARDOMA

Amerikos "Vienybe" tebevertojama tremtinių grupinėms ar asmeninėms sąskaitoms suvedinėti. Jei anksčiau straipsniai buvo nukreipti daugiausia prieš atskirus asmenis (Krėvę, Raštikį, Končią, Starkų...), tai dabar su rustuma puolama dar ir tiesiog bendrinio vardo tremtiniai "klerikalai".

Tremtinių bendruomenėje pasipiktinimas vidaus nesutarimu ir vidaus kovos išnešimu į Amerikos - lietuvių viešumą yra aiškus ir teisingas. Tokis metodas negali būti pateisintas jokiais argumentais, jei norima atsižvelgti ir į Lietuvos, ne tik grupės interesus, lygiai kaip negali būti pateisintas pagalbos ieškojimas svetimoje vyriausybėje kovoj prieš savąją. Šioj vietoj tenka pažymėti, jog "Vienybės" nelaiko savu laikraščiu tremtiniai tautininkai (kurie dabar eina "tautinio sąjūdžio" vardu). Iš oficialių šaltinių mums praneša, kad dabartiniai tautininkai griežtai smerkia piktą asmenų, priklausančių bet kokiai srovei, juodinimą. Jie randa, kad straipsniai "Vienybėje" apie gen. Raštikį, dr. Starkų, Krėvę-Mickevičių ir kt. yra piktas ir žalingas minėtų asmenų vertinimas, nesiskaitęs su bendraisiais interesais. Šį pozityvų tautininkų nusistatymą konstatuojant ir norint išvengti galimo nesusipratimo, tenka precizuoti: aname darbe dalyvauja tik atskiri buvę tautininkai, kurie šiandien yra laisvės kovotojai arba nacionalistais. Pažymėtina, kad pastarieji kai kuriuos "Vienybės" straipsnius čia multiplikuoja ir platina tarp tremtinių.

TURINYS

Pslp.

1. Masės ženkle.	1
2. Lietuvos bylos kronika	5
3. Demokratijos principai	10
4. Pax sovietica	14
5. Komunistų infiltracija į JAV sindikatus	18
6. DP problemos	19
7. Gyvoji mintis:	
a) Politika ir pasaulėžiūra MRP sąjudyje	23
b) Kultūros organizacija valstybėje	24
8. Planetinės strategijos mastu (tarptautiniai horizontai)	28
9. Pastabos:	
a) Musų socialistų atsakymas	31
b) Laisvės kovotojų pasisakymas	33
c) Liaudininkų nusistatymas	34
d) "Vienybėj" vienybė tebeardoma	36

Bertulaitis 1000,- RM
 Už suteiktą paramą ir parodytą palankumą nuoširdus ačiū.
 Redakcija